

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΕΤΟΣ ΜΖ'

ΙΩ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 – 115 21 ΑΘΗΝΑΙ – ΤΗΛ. 72.18.308

15 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1998

ΑΡΙΘ. 4

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Ἡ μνήμη τῶν ἁγίων μαρτύρων Μηνᾶ τοῦ Καλλικελάδου τοῦ Ἀθηναίου, Ἐρμογένους τοῦ Ἀθηναίου καὶ Εὐγράφου. – Μητροπ. Σισανίου καὶ Σιατίστης Ἀντωνίου, Ἡ δουλεῖα τῆς ἁμαρτίας. – Ἐπισκ. Ἀχελώου Εὐθυμίου, Ε' «Ὁμάδες ἐκκλησιαστικῆς ἐφημερίας». – Ἰω. Φουντούλη, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὲς, κανονικὲς καὶ ἄλλες ἀπορίες. – Ἀρχιμ. Μ. Φ., Ἐπισημάνσεις. – Ἀλεξ. Μ. Σταυρόπουλου, Περὶ ἐπιθυμίας. – Ἀρχιμ. Γερβ. Ι. Ραπτόπουλου, Ἐκεῖ πάνω στὸν ἀκριτικὸ καὶ παγωμένο ἔβρο. – Παναγιώτη Θ. Παπαθεοδώρου, Ἡ Κασιανὴ καὶ τὸ ἔργο της. – Ἰωάννη Ἀντ. Παναγιωτόπουλου, Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἐκπαίδευση: ἡ ἱστορία, τὸ παρὸν καὶ οἱ προοπτικὲς. – Φς, Τὸ βιβλίον. – Μ. Μελ., Ἐπίκαιρα.

« ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ »

Δεκαπενθήμερο Περιοδικὸ

Ἰω. Γενναδίου 14, 115 21 Ἀθήναι
Τηλ. καὶ Fax 7218308

Ἐκδότης - Διευθυντὴς
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
Ὁμότ. Καθηγ. Παν/μίου Ἀθηνῶν

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου
τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας

Προϊστάμενος
Σωκρ. Μαυρογόνατος. Τηλ. 72.10.734.

Ἡ μνήμη τῶν ἁγίων μαρτύρων Μηνᾶ τοῦ Καλλικελάδου τοῦ Ἀθηναίου, Ἐρμογένους τοῦ Ἀθηναίου καὶ Εὐγράφου

Τοῦ κ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο τεῦχος)

Ὁ Ἐρμογένης καὶ οἱ εἰδωλολάτρεις Ἀλεξανδρεῖς, ποὺ πίστευσαν στὸν Χριστό, ζήτησαν ἀμέσως νὰ δεχθοῦν τὸ λουτρὸ τῆς παλιγγενεσίας. «Ἐν μόνον ζητοῦμεν, εἶπαν στὸν ἅγιο Μηνᾶ, οἰκειωθῆναι Θεῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος» (Αὐτ., 396). Ἡ τελεσιουργία τοῦ Μυστηρίου ἔγινε ἀπὸ 13 «εὐλαβεῖς καὶ θεοφιλεῖς» ἐπισκόπους, οἱ ὁποῖοι ἦσαν παρόντες. Εἶχαν ἔλθει ἐκ «τῶν πέριξ πόλεων, γιὰ νὰ παρακολουθήσουν τοὺς ἀγῶνες τοῦ μάρτυρος ἁγίου Μηνᾶ καὶ γιὰ νὰ ἐνισχύσουν «τοὺς ἐν τῇ πόλει (Ἀλεξανδρεία) πιστοὺς» (Αὐτ.). Γιὰ τὴν βάπτισι τοῦ Ἐρμογένους, ὁ ἅγιος Συμεὼν ὁ Μεταφραστὴς διηγεῖται τὰ ἑξῆς: Ὁ ἅγιος Μηνᾶς ὠδήγησε τὸν ἑπαρχο νὰ «ὑποκλῖνῃ τὴν κεφαλὴν τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις» (Αὐτ.). Ἐκεῖνοι «ἐπέχεον αὐτῷ ἐπὶ κεφαλῆς τὸ ὕδωρ», τὸ ὁποῖο μεταφέρθηκε ἐκεῖ, λέγοντας: «Δέχεται τὸ λουτρὸν τῆς ἀναγεννήσεως Ἐρμογένης εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος». Τότε «ἐλευφήμησε τὸν Χριστὸν ὁ δῆμος» (Αὐτ., 396-397). (Στὸ σημεῖο αὐτὸ πρέπει νὰ ποῦμε, ὅτι γιὰ ἐξαιρετικὲς περιπτώσεις δὲν εἶναι ἄγνωστο στὴν ἀρχαία Ἐκκλησία τὸ βάπτισμα μὲ συνοπτικὴ διαδικασία καὶ «δι' ἐπιχύσεως». Ἡ ἐξαιρέσις δὲν δικαιολογεῖ τὴν ἄρσι τοῦ Κανόνος, ποὺ ἦταν νὰ γίνεταί τὸ βάπτισμα μὲ τριττὴ κατάδυσι καὶ ἀνάδυσι στὸ ὕδωρ: Βλ. Παν. Ν. Τρεμπέλα, Δογματικὴ τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, τόμ. 3, Ἀθήναι, 1961, σσ. 83-88).

Ἐπειδὴ οἱ ἐπίσκοποι ἔκριναν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία δὲν ἔπρεπε νὰ στερηθῇ τῶν ὑπηρεσιῶν «ἀνδρὸς πολυμαθοῦς τε καὶ σώφρονος καὶ τὴν διάνοιαν ὑψηλοῦ» (Migne Ἐ. Π. 116,397), ἔπεισαν τὸν Ἐρμογένη νὰ εἰσέλθῃ στὶς τάξεις τοῦ ἱεροῦ κλήρου. Μάλιστα, πάλιν μὲ συνοπτικὲς διαδικασίες, «πρὸς τὰξιν τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς πάντας βαθμοὺς μετελθόντα, ἐπίσκοπον αὐτὸν τῆς πόλεως (Ἀλεξανδρείας) καθιστῶσιν (Αὐτ.). Σὲ λίγες ἡμέρες ὁ ἐπίσκοπος Ἐρμογένης μὲ

Ἡ δουλεία τῆς ἁμαρτίας*

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Σισανίου καὶ Σιατίστης κ. Ἀντωνίου

Ἡ δουλεία ὅμως τῆς ἁμαρτίας, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐσημειώθη, εἶναι ἀσυγκρίτως τρομερωτέρα τῆς δουλείας τοῦ σώματος, διότι τὸν δούλον τῆς καθιστᾷ τυφλὸν μὴ δυνάμενον νὰ βλέπῃ τὴν εὐθείαν ὁδόν, ἢ ὅποια ὅσον καὶ ἂν φαίνεται ἐπίπονος φέρει εἰς τὴν ἀληθῆ εὐτυχίαν καὶ χαρὰν, ἐνῶ ἡ ὁδὸς «τῆς ὀφιδόδου καὶ θηριομόρφου κακίας»¹², τὴν ὅποιαν βαδίζει ὁ δούλος τῆς ἁμαρτίας¹³, εἶναι εὐρεία, ἀλλὰ τὸ τέρμα τῆς ὁδοῦ εἶναι βάραθρα καὶ νύξ φρικαλέα καὶ ἐρεβώδης. Ὁ οὐρανοφάντωρ τῆς Καισαρείας ἀσκητῆς Ἐπίσκοπος, *Μέγας Βασίλειος* (330-379 μ.Χ.), διὰ τὸν δούλον τῆς ἁμαρτίας καὶ τῶν παθῶν, ἐπιγραμματικώτατα παρατηρεῖ: «πάντα τὰ πάθη συγχυτικὰ καὶ ἐκταρακτικὰ τοῦ διορατικοῦ τῆς ψυχῆς ἐστι»¹⁴.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος ὀρίζων ἐν τῷ Ἱερῷ Εὐαγγελίῳ αὐτοῦ ὅτι «πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν δούλος ἐστὶ τῆς ἁμαρτίας», δεικνύει τρόπον ἀσφαλῆ καὶ βέβαιον πραγματικῆς ἀπαλλαγῆς ἐκ τῆς ἀθλίας καὶ σκληρᾶς δουλείας τῆς ἁμαρτίας. Εἰς τὴν δουλείαν τῆς ἁμαρτίας ὑπόκειται «πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν», ἢ πράξις δὲ τῆς ἁμαρτίας δὲν ἀναφέρεται μόνον εἰς τὰς ἐξωτερικὰς πράξεις, ἀλλὰ περιλαμβάνει ὁλόκληρον τὸν βίον τοῦ ἀνθρώπου, δηλαδὴ καὶ τὸν φανερὸν καὶ τὸν κρυπτόν.

Κατὰ κανόνα πράττει τὴν ἁμαρτίαν ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ποθεῖ καὶ ἀγαπᾷ αὐτήν. Ὁ φονεὺς, φερ' εἰπεῖν, πρὶν ἀκόμη ἐκτελέσῃ τὸν φόνον ἦτο ἤδη φονεὺς, διότι ἐν τῇ ψυχῇ του ἰσχυρῶς ἐπόθει νὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἔλειπεν ἐκ τοῦ μέσου ἐκεῖνος τὸν

ὁποῖον βραδύτερον ἐφόνευσεν. Κατ' οὐσίαν ὁ φόνος ἐγένετο ἐν τῇ καρδίᾳ του, ὅτε ἐμορφώθη τὸ μῖσος καὶ ἡ ἀνθρωποκτόνος διάθεσις.

Τούτου ἀκριβῶς ἔνεκα ὁ Κύριος εἰς τὴν μνημειώδη ἐπὶ τοῦ Ὄρους Ὁμιλίαν Του, τελειοποιῶν τὸν Μωσαϊκὸν Νόμον¹⁵, ὅστις κατεδίκασε καὶ τὸν φόνον καὶ τὴν κλοπὴν καὶ τὴν πορνείαν καὶ ἐν γένει πᾶσαν παράβασιν τῆς Μωσαϊκῆς Νομοθεσίας¹⁶, προχωρεῖ ἐτι περαιτέρω καταδικάζων τὰς κακὰς διαθέσεις καὶ σκέψεις τοῦ ἀνθρώπου, αἱ ὁποῖαι μὴ καταπολεμουμένην, ἀφεύκτως ὀδηγοῦν εἰς τὰς ἁμαρτωλὰς πράξεις¹⁷. Κατὰ τὴν ὑπέροχον τοῦ Κυρίου ταύτην διδασκαλίαν, τὴν ἁμαρτίαν πράττει καὶ ὁ ἀπλῶς σκεπτόμενος τὴν ἁμαρτίαν ἢ καὶ ὁ σχεδιάζων τὸν τρόπον τῆς ἐκτελέσεως. Ἡ πείρα διδάσκει ὅτι ὁ χαρακτήρ τοῦ ἀνθρώπου σπουδάζεται ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν πράξεών του, ἐὰν αὐταὶ εἶναι κακαὶ καὶ οὐχὶ ἐὰν αὐταὶ εἶναι καλαί, διότι ὑπάρχει τὸ ἐνδεχόμενον τῆς ὑποκρισίας¹⁸. Ἄλλ' ὁ Πάνσοφος καὶ Καρδιογνώστης Κύριος γνωρίζει τὰς σκέψεις καὶ τὰς ἐσωτερικὰς διαθέσεις παντὸς ἀνθρώπου καὶ διὰ τοῦτο εἶναι γνωστὸς εἰς Αὐτὸν ὁ ἀληθὴς ἡμῶν χαρακτήρ.

Τὴν «εὐπρεπίστατον ἁμαρτίαν»¹⁹ ὡσαύτως διαπράττει καὶ πᾶς ὁ ὁποῖος ἐκστομίζει φράσεις καὶ λόγους ἁμαρτωλοῦς. Δυστυχῶς τοῦ πελωρίου τοῦτου κακοῦ δὲν ἔχουν ἐπισημανθῆ δεόντως τὰ ἄκρως δυσάρεστα ἀποτελέσματα. Ὁ σαπρὸς καὶ ἁμαρτωλὸς λόγος ὡς ἄλλο θανατηφόρον βέλος εἰσδύει εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐπιφέρει θλίψιν καὶ ἀπόγνωσιν, πολλάκις δὲ ὑπεκκαίει τὴν ὀργὴν καὶ τὴν ἐκδίκησιν. Ὁ λόγος ἀποτελεῖ μίαν

* Συνέχεια ἀπὸ τῆ σελ. 35 τοῦ ὑπ' ἀρ. 3 τεύχους.

τὰ ἴδια του τὰ χέρια μοίρασε στοὺς πτωχοὺς ὅλα τὰ χρυσαφικά του «καὶ τὴν ἄλλην πᾶσαν περιουσίαν» (Αὐτ.) καὶ χρησιμοποίησε τὰ πνευματικά του τάλαντα, γιὰ νὰ καταπολεμήσῃ τὴν εἰδωλολατρεία καὶ νὰ ὀδηγήσῃ ἢ στερεώσῃ τοὺς Ἀλεξανδρεῖς στὴν χριστιανικὴ πίστι. «*Πανταχοῦ τὸν τε σταυρὸν ἐπήξατο καὶ θυσιαστήρια συνεστήσατο καὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ προσκυνεῖσθαι παρεσκεύασεν ὄνομα*» (Αὐτ.).

Τότε ὁ ἐκ τῶν ἀρχόντων τῆς πόλεως Ρουσιίκιος, πού ἦταν φανατικὸς εἰδωλολάτρης, μετέβη ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια στὸν τόπο, ὅπου βρισκόταν ὁ βασιλεὺς Μαξιμίνοσ, γιὰ νὰ τὸν ἐνημερώσῃ, ὅτι στὴν πόλι αὐτῇ δὲν γίνονται πλέον εἰδωλολατρικὰς θυσιῆς καὶ «*περιύβρισται*

τὰ σεμνὰ τῶν θεῶν, κατέστραπται τὰ τεμένη, βωμοὶ ἅπας τῶν θεῶν καταβέβληται» ὅτι ὁ ἔπαρχος Ἐρμογένης ἀκολούθησε «*τὸν δεινὸν τὴν γλώτταν Μηνᾶν*» καὶ ὅτι ὅλοι πιστεύουν στὸν Ἐσταυρωμένο καὶ «*προσκυνεῖται ἀδεῶς* (χωρὶς φόβου) ὁ Χριστός. Ἀπῆλθε δὲ ὀπίσω αὐτοῦ πᾶσα ἡ Ἀλεξάνδρεια» (Αὐτ.).

Ὁ Ρουσιίκιος εἶπεν ἐπὶ πλέον στὸν Μαξιμίνο: Ἐὰν δὲν ἀποτραπῆ ἡ ἐξάπλωσις τῶν Χριστιανῶν καὶ ἐὰν δὲν ἀνορθωθοῦν τὰ εἰδωλα τῶν θεῶν, «*καταστραφήσεται μὲν ἡ σὴ βασιλεία τάχει πολλῶ, βεβαιωθήσεται δὲ ἡ τοῦ λεγομένου Χριστοῦ*» (Αὐτ., 400). Ἀλλὰ ποῖα ὑπῆρξεν ἡ ἀντίδρασις τοῦ βασιλέως;

(Συνεχίζεται)

των μεγίστων δυνάμεων ἐν τῷ κόσμῳ εἴτε πρὸς ἀγαθὸν εἴτε πρὸς κακόν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ὁμιλῶν περὶ τῆς μεγάλης εὐθύνης τὴν ὁποῖαν ὑπέχουν οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι ἐκστομίζουσι λόγους σαπροῦς, λέγει ὅτι, ἡ μὲν δικαιοσύνη τοῦ ἀνθρώπου ἐξαρθᾶται ἐκ τῶν ἀγαθῶν λόγων²⁰, ἡ δὲ καταδίκη του ἐκ τῶν πονηρῶν τοιούτων²¹. «Ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου δικαιοθήσῃ καὶ ἐκ τῶν λόγων σου καταδικασθήσῃ»²². Ὁ ἄνθρωπος κατὰ ρητὴν διαβεβαίωσιν τοῦ Κυρίου ὀφείλει νὰ ἀποφεύγῃ συστηματικῶς πάντα λόγον περιπτὸν καὶ ἀνωφελῆ, διότι ἄλλως αὐστηρῶς θὰ λογοδοτήσῃ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. «Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πᾶν ῥῆμα ἀργὸν ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσι περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως»²³.

Τὴν ἁμαρτίαν ἐπίσης πράττει ὁ κατακυριευθεὶς ὑπ' αὐτῆς, ὥστε ἀδιστακτικῶς καὶ ἐλαφρᾶ τῇ συνειδήσει προβαίνει καὶ εἰς τὴν ἔμπρακτον αὐτῆς ἐκτέλεσιν. Τοιουτοτρόπως ὁ βαθμὸς τῆς δουλείας ἀποδεικνύεται μεγαλύτερος καὶ ὁ πράττων τὴν ψυχόλεθρον ἁμαρτίαν ἀδυνατεῖ ἀπολύτως νὰ ἀντισταθῇ εἰς αὐτήν, αἰσθάνεται δὲ βαθυτάτην λύπην, ἐὰν ἔνεκα διαφόρων ἐμποδίων δὲν κατορθώσῃ νὰ ἐκτελέσῃ τὸ θέλημα τοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ του ἐντεθρονημένου δεσπότη καὶ «κοσμοκράτορος τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου»²⁴, δηλαδὴ τοῦ Διαβόλου. Τοὺς λόγους τούτους τοῦ Ἀποστόλου Παύλου σχολιάζοντες οἱ θεοφόροι τῆς Ἐκκλησίας Πατέρες, Θεοδώρητος Ἐπίσκοπος Κύρου (393-460 μ.Χ.) καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος (354-407 μ.Χ.), παρατηροῦν: «Κοσμοκράτορας αὐτοὺς ὠνόμασεν οὐχ ὡς παρὰ Θεοῦ τήνδε τὴν ἀρχὴν δεξαμένους, ἀλλ' ὡς τῶν ραθυμῶν συζώντων γνώμη τὴν δουλείαν ἀσπασαμένων»²⁵. «Κόσμον ἐνταῦθα τοὺς πονηροὺς ἀνθρώπους λέγει, οἱ γὰρ δαίμονες μᾶλλον τούτων κρατοῦσι»²⁶.

Ὁ πράττων τὴν ἁμαρτίαν εἶναι δούλος αὐτῆς, ἀνεξαρτήτως καταγωγῆς, ὀνόματος, γλώσσης, κοινωνικῆς θέσεως, γνώσεων κ.λπ. Ἡ πείρα μαρτυρεῖ ὅτι εἶναι καταφανεστέρα ἡ δύναμις, τὴν ὁποῖαν ἐξασκεῖ ὁ ἀδυσώπητος οὗτος τύραννος ὅσῳ ὑψηλότερον ἴσται καὶ μὲ ὅσῳ μεγαλύτερα προσόντα τυγχάνει πεπροικισμένος ὁ εἰς αὐτὸν δεδουλωμένος. Ἐὰν δὲ εἰς τὰ διάφορα ἄλλα προσόντα προστεθῇ καὶ ἡ γνώσις τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου καὶ τῆς διὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ σωτηρίας, τότε ἀκόμη περισσότερο φαίνεται ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ τρομερᾷ μορφῇ ἡ ἁμαρτία, ἡ ὁποία δὲν ἀφίνει τὸ θυμὸς της νὰ ἐκφύγῃ, τὸν δούλὸν της νὰ ἐλευθερωθῇ.

(Συνεχίζεται)

12. Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου, Ἰωάννη Σχολαστικῶ, Βιβλίον V, 565, MPG, 78, 1641 A.

13. Ματθαίου, 7, 13.

14. Μεγάλου Βασιλείου, Ὁμιλία εἰς τὸν ΛΓ' Ψαλμὸν, 3, Β.Ε.Π., τόμος 52, σελ. 78, Ἀθήναι, 1975.

15. Διὰ τοῦ πλήρους καὶ τελείου ἠθικοῦ νόμου τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ πολιτικὸν καὶ λειτουργικὸν μέρος τοῦ νόμου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης κατηγορήθη· τὸ δὲ ἠθικὸν μέρος, τὸ ὁποῖον περιείχετο κυρίως εἰς τὰς δέκα ἐντολὰς καὶ τὴν ἠθικὴν διδασκαλίαν τῶν Προφητῶν καὶ συνεκεφαλαιώμετο εἰς τὰς δύο μεγάλας ἐντολὰς τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον, συνεπληρώθη καὶ ἐτελειοποιήθη ἀπὸ τὸν Κύριον διὰ τῆς περιφήμου ἐπὶ τοῦ Ὁρους Ὁμιλίας Του. Ἡ ὁμιλία δὲ αὕτη, ἡ ὁποία περιλαμβάνεται εἰς τρία κεφάλαια τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου (πέμπτον, ἕκτον καὶ ἑβδομον), ἀποτελοῦν τὸν τελειὸν ἠθικὸν νόμον τοῦ Εὐαγγελίου. (Διὰ πλείονα βλ. Ἀρχιμανδρίτου Σεραφεῖμ Γ. Παπακόστα, Ἡ ἐπὶ τοῦ Ὁρους Ὁμιλία τοῦ Κυρίου, σελ. 10-11 καὶ 146 κ. ἑξ., Ἐκδοσις Τετάρτη, Ἀθήναι 1966.

16. Ὁ Κύριος τελειοποιεῖ καὶ συμπληρῶνει τὸν Μωσαϊκὸν Νόμον. Ματθαίου, 5, 17-48.

17. Ματθαίου, 5, 21 κ. ἑξ.

18. Ἡ ὑποκρισία εἶναι μέγα καὶ φοβερὸν ἁμάρτημα, ὃ δὲ Κύριος ἤλεγξε τοὺς ὑποκριτὰς εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Ὁρους Ὁμιλίαν Του (Ματθαίου, 7, 2-5). Τὰ δὲ κατὰ τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων ἀμειλικτα πλὴν δίκαια «οὐαὶ» τοῦ Κυρίου ἔχουν ὡς ἀφορμὴν τὴν παρομιώδη «ὑποκρισίαν» τούτων. «Οὐαὶ ὑμῖν Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί... λέγουσι γὰρ καὶ οὐ ποιοῦσι». (Ματθαίου, 23, 1-39). Ὡς οὕσης ἀναποσπάτως ἠνωμένης τῆς ὑποκρισίας μετὰ τοῦ ἐγωϊσμοῦ, εἶναι δύσκολον διὰ τὸν ἀνθρώπον νὰ ἀπαλλαγῇ αὐτῆς.

19. Ἐβραίου, 12, 1.

20. Ἡ πίστις, διὰ τῆς ὁποίας ὁ ἀνθρώπος σώζεται, διὰ τοῦ στόματος ὁμολογεῖται κατὰ τὸ «καρδίᾳ μὲν πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν» (Ρωμαίους, 10, 10).

21. Ἡ ἀπιστία ἔχει ἐν τῇ καρδίᾳ τὴν ἑδραν αὐτῆς καὶ διὰ τοῦ στόματος ἐκφράνεται καὶ ὁμολογεῖται: «Βλέπετε, ἀδελφοί, μὴ ποτε ἔσται ἐν τινὶ ὑμῶν καρδίᾳ πονηρὰ ἀπιστίας ἐν τῷ ἀποστῆναι ἀπὸ Θεοῦ ζώντος» (Ἐβραίου, 3, 12). «Ὅτι πολλοὶ πλάνοι εἰσῆλθον εἰς τὸν κόσμον, οἱ μὴ ὁμολογοῦντες Ἰησοῦν Χριστὸν ἐρχόμενον ἐν σαρκί· οὗτός ἐστιν ὁ πλάνος καὶ ὁ ἀντίχριστος» (Β' Ἰωάννου, στίχος 7).

22. Ματθαίου, 12, 37.

23. Ματθαίου, 12, 36.

24. Ἐφρεσίους, 6, 12. Εἰς τὸν ἀγῶνα τούτου θὰ συγκρουσθῶμεν, ἀπ' ἐνὸς μὲν πρὸς ἁμαρτωλὰς μας ροπάς καὶ κλίσεις, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν μέρος τοῦ βασιλείου τοῦ σκότους, ἐπὶ τοῦ ὁποίου δεσπόζει ὁ σατανᾶς, ἀπ' ἑτέρου δὲ καὶ πρὸς τὰ πάθη τῶν ἄλλων, ἧτοι πρὸς τὰς ἀλαζονίας των, τὴν φιλοδοξίαν των, τὰς μνησικακίας των, τὰς ἰδιοτελείας των, ἅτινα πάντα ἀποτελοῦν ὡσαύτως μέρος τοῦ βασιλείου τούτου. Θὰ συγκρουσθῶμεν ἀκόμη καὶ πρὸς τὰς πλάνιας, τὰς δεισιδαιμονίας, τὰς ψευδεῖς διδασκαλίας, τὴν κακίαν καὶ μοχθηρίαν τοῦ κόσμου τούτου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὡσαύτως ἐκτείνεται ἡ κυριαρχία καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ σατανᾶ. Καὶ ἐν ὀλίγοις μεθ' ὁποιοῦδήποτε ἀγνοοῦντος τὸν Θεὸν ἔλθωμεν εἰς ἐπαφήν, ἀκόμη καὶ μετ' αὐτὴν τὴν καρδίαν μας, θὰ μᾶς δοθῇ ἀφορμὴ νὰ πολεμήσωμεν καὶ θὰ ἀντιμετωπιώσωμεν τὰς μεθοδεῖας τοῦ σατανᾶ. βλ. Παναγιώτου Τρεμπέλα, Ὑπόμνημα εἰς τὰς Ἐπιστολὰς τῆς Κ. Διαθήκης, Τόμος Β', Ἐκδοσις Τετάρτη, σελ. 158, Ἀθήναι, 1993.

25. Θεοδώρητου Κύρου, Ἐρμηνεῖα τῶν ἸΔ' ἐπιστολῶν τοῦ ἀγίου Ἀποστόλου Παύλου, 6, ββ', MPG, 82, 553.

26. Ἰωάννου Χρυσόστομου, Ὑπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Ἐφρεσίους Ἐπιστολήν, Ὁμιλία ΚΒ', δ', MPG, 62, 159.

Ε' ΟΜΑΔΕΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΑΣ

Του Θεοφ. Ἐπισκόπου Ἀχελώου κ. ΕΥΘΥΜΙΟΥ

Ἡ «ἐφημερία» εἶναι θεσμός τῆς Λευιτικῆς ἱερωσύνης (Β' Παρ. ε' 12). Οἱ Ἰσραηλίτες ἱερεῖς ὑπηρετοῦσαν στὸ ναὸ τῶν Ἱεροσολύμων, μὲ μιὰ καθορισμένη σειρά, ἐκ περιτροπῆς. Ἡ ἐφημερία διαρκοῦσε μιὰ ἐβδομάδα καὶ κατὰ τὸ χρονικὸ αὐτὸ διάστημα ὁ ἱερεὺς ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ παραμένει στὸ ναὸ καὶ νὰ τελεῖ τις διατεταγμένες τελετουργίες καὶ θυσίες. Ἡ ἐφημερία, ἐπομένως, εἶχε καθαρὰ τελετουργικὸ χαρακτήρα καὶ ἀφοροῦσε μόνο τοὺς προσερχομένους στὸ ναὸ πιστοῦς.

Ἡ ἐφημερία, ἀπὸ τὴν ἰουδαϊκὴ λατρεία, ἔγινε θεσμός καὶ τῆς χριστιανικῆς λατρείας, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ ἀρχισαν νὰ οἰκοδομοῦνται χριστιανικοὶ ναοὶ καὶ νὰ ἰδρῦνται τοπικὲς ἐκκλησιαστικὲς κοινότητες (ἐνορίες). Οἱ τοποκεντρικὲς ἐνορίες καὶ ὁ τελετουργικὸς χαρακτήρας καὶ τῆς χριστιανικῆς λατρείας καθήλωσαν καὶ τοὺς χριστιανοὺς ἱερεῖς ἐντὸς τῶν τειχῶν τοῦ ναοῦ. Ἡ υἰοθέτηση, ἐπομένως, τοῦ θεσμοῦ τῆς ἐφημερίας καὶ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν κατέστη ἐκ τῶν πραγμάτων ἀναγκαία.

Ὁ θεσμός τῆς ἐφημερίας, ἐξάλλου, συνδέεται μὲ μεγάλους ναοὺς καὶ ἀντίστοιχες πολυπληθεῖς ἐνορίες, καί, ἐπομένως, προϋποθέτει περισσότερους τοῦ ἐνὸς ἱερεῖς. Τέτοιες ἐνορίες ἀπαντῶνται μόνο στὶς μεγάλες πόλεις καί, εἰδικότερα, στὰ μεγάλα ἀστικά κέντρα. Στὴν ἐποχὴ τοῦ Χριστοῦ, ὑπῆρχε μόνο ὁ ναὸς τοῦ Σολομῶντος, στὰ Ἱεροσόλυμα καὶ στὴν πρώτη χριστιανικὴ ἐποχὴ, ἡ μεγάλη ἐκκλησία «τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας», στὴν πρωτεύουσα τῆς πρώτης Χριστιανικῆς Αὐτοκρατορίας, στὴν Κωνσταντινούπολη, τὴ Βασιλίδα τῶν πόλεων. Στὴν μεγάλη αὐτὴ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία, ὑπῆρχαν ὄχι μόνο «τετρακόσια σήμαντρα καὶ ἑξήντα δυὸ καμπάνες», ἀλλὰ καὶ πληθώρα ἱερέων - ἐφημερίων¹.

Ὁ θεσμός αὐτὸς τῶν ἱερέων - ἐφημερίων ἐπεκτάθηκε καὶ σὲ ὄλες τὶς χριστιανικὲς Ἐκκλησίες τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσης. Στὶς περιπτώσεις ὅμως τῶν μικρῶν οἰκισμῶν (τῶν χωριῶν), ὅπου ἡ ἀνθρώπινη κοινότητα ταυτίζεται μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴ κοινότητα (ἐνορία), ὁ ἱερεὺς ἦταν καὶ εἶναι μόνον ἓνας καὶ μοναδικός. Στὶς περιπτώσεις, ἐπομένως, τῶν μικρῶν, ἀγρο-

τικῶν ἐνοριῶν, ὁ θεσμός τῆς ἐφημερίας δὲν ἰσχύει. Τελικὰ ὅμως, ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτὸς γενικεύθηκε, ἔτσι ὥστε σήμερα ὅλοι οἱ ἱερεῖς ποὺ ὑπηρετοῦν στὶς ἐνορίες λέγονται καὶ ὀνομάζονται «ἐφημέριοι».

Ὡστόσο, ἡ ἀποδέσμευση τῆς χριστιανικῆς «καινῆς» ἱερωσύνης ἀπὸ τὴν στατικότητα καὶ ἡ ἀσκησὴ τῆς καὶ σὲ ὑπερτοπικὰ πλαίσια (ἐκτὸς τοῦ ναοῦ), ὅπως εἶπαμε στὸ προηγούμενο ἀρθρο τῆς σειράς αὐτῆς, συνεπάγεται καὶ ἀντίστοιχη τροποποίηση τοῦ θεσμοῦ τῆς ἐφημερίας, τοῦλάχιστον γιὰ τὶς ἐνορίες τῶν μεγάλων ἀστικῶν κέντρων. Μιὰ τέτοια τροποποίηση συνεπάγεται, εἰδικότερα, τὰ ἑξῆς μέτρα:

α) Ἀναδιάρθρωση τοῦ θεσμοῦ: Μέχρι σήμερα, ὁ θεσμός τῆς ἐφημερίας στὴν Ἐκκλησία ἀφορᾷ ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο στοὺς ἱερεῖς καί, εἰδικότερα, στοὺς «ἐφημερίους τῆς ἐβδομάδος». Τὸ ἔργο τοῦ «ιερέως - ἐφημερίου τῆς ἐβδομάδος» εἶναι κυρίως γραμματειακὸ καὶ τελετουργικὸ. Ὁ ἱερεὺς - ἐφημέριος τελεῖ τὶς διατεταγμένες Ἀκολουθίες τῆς ἐβδομάδος, καθὼς καὶ τὰ τυχόν ἱερὰ Μυστήρια, ἐνῶ ταυτοχρόνως ἀσχολεῖται καὶ μὲ τὴ γραμματειακὴ ἐργασία τῆς ἐνορίας (ἐκδίδει διάφορα πιστοποιητικά, ἄδειες γάμου κλπ). Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτῆ, ἡ ἐφημερία τοῦ χριστιανοῦ ἱερέα δὲν διαφέρει ἀπὸ τὴν παλαιὰ Λευιτικὴ ἐφημερία.

Ὁ θεσμός, ὅμως, τῆς ἐφημερίας, σύμφωνα μὲ τὴ χριστιανικὴ ἀντίληψη τῆς ἱερατικῆς λειτουργίας, θὰ ἔπρεπε νὰ ἀφορᾷ ὄχι σὲ ἓνα μόνο πρόσωπο καὶ σὲ μιὰ ἢ δύο στατικὲς ὑπηρεσίες, ἀλλὰ σὲ περισσότερα τοῦ ἐνὸς πρόσωπα καὶ νὰ ἀναφέρεται σὲ ἓνα σύνολο ποιμαντικῶν ἐκδηλώσεων. Μιὰ τέτοια ἀναδιάρθρωση τοῦ θεσμοῦ προϋποθέτει ἀφενὸς περισσότερα ἐφημερεύοντα πρόσωπα καὶ ἀφετέρου διάφορες δραστηριότητες καὶ ἐκδηλώσεις ἐκτὸς τοῦ χώρου τοῦ ναοῦ.

β) Περισσότερα τοῦ ἐνὸς ἐφημερεύοντα πρόσωπα: Ἡ ἀσκησιὴ ἐκκλησιαστικοῦ ἔργου καὶ ἐκτὸς τοῦ ναοῦ, προϋποθέτει, καταρχὴν, ἐπιστράτευση πολλῶν προσώπων (ἐνοριτῶν), τὰ ὁποῖα θὰ συμμετέχουν σὲ ἐκδηλώσεις καὶ δραστηριότητες ποιμαντικοῦ περιεχομένου, ἐκτὸς τοῦ ναοῦ. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες μποροῦν νὰ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Τοῦ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΑΗ, Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο τεῦχος)

Κατακλείοντας τὴν μακρὰ αὐτὴ ἀπάντηση ποὺ ἐπιχειρεῖ νὰ ἀπαντήσῃ στὰ ἐπαναλαμβανόμενα ἐρωτήματα ποὺ ἀφοροῦν στὸν ἀγιασμό τῶν Θεοφανείων, ἃς ἐπιτραπεί μιὰ ἀκόμη σύντομη ἀναφορὰ στὸν λεγόμενο «Πρόλογον» ἢ «Προοίμιον τῶν ἁγίων Θεοφανείων», γιὰ τὸν ὁποῖο ἔγινε ἐκτενὴς λόγος στὴν ἀπάντηση στὴν ὑπ' ἀριθμ. 391 ἐρώτηση. Δὲν θὰ ἐπαναλάβουμε ὅσα ἐκεῖ διεξοδικὰ ἐκτίθενται γιὰ τὴν χειρόγραφο παράδοση τοῦ «Προλόγου» αὐτοῦ καὶ τὶς τυπικὲς διατάξεις ποὺ καθορίζουν τὰ ἀφορώντα στὴν ἀπαγγελία του, οὔτε στὶς φιλολογικὲς παρατηρήσεις ποὺ ἀναφέρονται στὴ σχέση του μὲ τὴν εὐχὴ τοῦ καθαγιασμοῦ τοῦ ὕδατος «Μέγας εἶ, Κύριε...». Τὰ νεότερα ἐρωτήματα ἐντοπίζονται σὲ ἄλλα θέματα, ποὺ σχετίζονται κυρίως μὲ τὸν χρόνο τῆς ἀπαγγελίας του, ἂν λέγεται δηλαδὴ καὶ κατὰ τὶς δύο τελέσεις τοῦ μεγάλου ἀγιασμοῦ, ἂν λέγεται μόνο κατὰ τὴ μία καὶ σὲ ποιά καὶ ἂν ἡ ἀνάγνωση ἢ μὴ τοῦ Προλόγου ἀποτελεῖ στοιχεῖο διαφοροποιήσεως τῶν δύο ἀγιασμῶν τοῦ ὕδατος, τῆς παραμονῆς καὶ τῆς ἡμέρας τῆς ἑορτῆς.

Πρόκειται γιὰ τὸ πομπῶδες ρητορικὸ προοίμιον ἀπὸ τὸ «Τριάς ὑπερούσιε...» μέχρι τὸ «ἐν κατανύ-

ξι βοῶ σοι». Ἡ σημερινὴ ἀσάθεια στὴν ἐν προκειμένῳ τάξῃ εἶναι πολὺ παλαιά. Στὴν Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ δὲν λεγόταν καὶ σὲ πολλὰ παλαιὰ χειρόγραφα δὲν ὑπάρχει. Ἐλέγετο κατὰ τὸν τρόπον ὅς ἐνα ἐγκώμιον τῆς ἑορτῆς ἐρανισμένο ἀπὸ διάφορες πατερικὲς ὁμιλίαι, ἐλλείψει ζωντανοῦ κηρύγματος. Ὅταν ἐπικράτησε ἡ διπλὴ τέλεση τοῦ ἀγιασμοῦ, ἔχουμε στὶς τυπικὲς διατάξεις τῶν χειρογράφων ὅλες τὶς δυνατὰς παραλλαγὰς, ποὺ ἐπιβιώνουν μέχρι σήμερα. Ἡ δηλαδὴ τὸ ἔλεγαν καὶ κατὰ τὶς δύο τελέσεις τοῦ ἀγιασμοῦ ἢ μόνο τὴν μία, ἀνάλογα μὲ τὴν ἔμφαση ποὺ ἐδίδοτο στὴν κάθε μία ἀπὸ αὐτὰς. Ὅσο ἡ τέλεση τοῦ ἀγιασμοῦ κατὰ τὴν παννυχίδα τῆς παραμονῆς διατηροῦσε ἀκόμα τὴν παλιὰ τῆς αἴγλη, ἐλέγετο κατ' αὐτὴν. Ὅταν μεταποπίσθηκε ἀργότερα τὸ βάρος καὶ ἡ ἐπισημότητα στὴν κυρία ἡμέρα, τότε ὁ πρόλογος λεγόταν κατ' αὐτὴν. Ἀκριβῶς δὲ αὐτὸ δείχνει ὅτι τὸ ἐγκώμιον δὲν ἐπηρεάζει τὴν τελεσιουργία. Εἴτε δηλαδὴ λεχθεῖ ὁ πρόλογος εἴτε ὄχι δὲν ἀλλοιώνει τὸν χαρακτήρα τοῦ μεγάλου ἀγιασμοῦ καὶ τὴν ταυτότητα τῶν δύο τελεσιουργιῶν. Δὲν εἶναι ἡ ἀπαγγελία τοῦ ἐγκωμίου ποὺ καθιστᾷ τὸν ἕνα «μικρὸν» καὶ τὸν ἄλλον

συνοδεύουν καὶ πλαισιώνουν τὸν ἱερέα σὲ ποιμαντικὲς δραστηριότητες, ἐκτὸς τοῦ ναοῦ. Τὰ πρόσωπα αὐτὰ εἶναι ἀπαραίτητα ἰδιαίτερα σὲ περιπτώσεις ἀνάγκης καὶ ἐκτάκτων περιστάσεων.

Γιὰ τὶς περιπτώσεις αὐτὰς, ὁ ἱερεὺς ἢ ὁ ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος μιᾶς περιοχῆς, θὰ μπορούσε νὰ δημιουργήσει Ὁμάδες Συνεργατῶν - Ἐνοριῶν ποὺ θὰ λειτουργοῦν ὡς «Ὁμάδες Ἐμεσης Ἐκκλησιαστικῆς Δράσης», κατὰ τὸν τύπον τῆς «Ἐμεσης Δράσης» τοῦ ἀστυνομικοῦ σώματος (ἀριθμὸς τηλεφώνου 100) ἢ τοῦ «Ἐθνικοῦ Κέντρου Ἐμεσης Βοήθειας» (ΕΚΑΒ) τῶν Νοσοκομείων (ἀριθμὸς τηλ. 166). Ἡ περιοχὴ δράσεως τῶν Ὁμάδων αὐτῶν μπορεῖ νὰ εἶναι μιὰ «Ἐνοριακὴ Περιφέρεια» ἢ «Ζώνη»². Οἱ «Ὁμάδες» αὐτὲς θὰ μπορούσαν νὰ συντρέχουν σὲ ἐκτακτὰ περιστάτικα κοινωνικῆς καὶ πνευματικῆς φύσεως, ποὺ συμβαίνουν στὴν περιοχὴ τῆς, ὅπως π.χ. νέοι καὶ παιδιὰ σὲ καταστάσεις ἠθικοῦ κινδύνου, ἀσθενεῖς μόνοι ἢ ἐγκαταλειμμένοι,

πρόσωπα σὲ κατάσταση ἀπόγνωσης, ἐτοιμοθάνατοι, θ. Κοινωνία ἀσθενῶν κ.λπ. Σὲ εἰδικὲς, μάλιστα, περιπτώσεις, οἱ Ὁμάδες αὐτὲς θὰ μπορούν νὰ συνεργάζονται μὲ ἄλλα παρόμοια Κέντρα Ἐμεσης Βοήθειας.

(Συνεχίζεται)

1. «Ἡ 3η Ἰουστινιάνειος Νεαρά (Novella), ἡ ὁποία φέρει καὶ ἐπιγραφή «περὶ τοῦ ὀρισμένου εἶναι τὸν ἀριθμὸν τῶν κληρικῶν τῆς ἀγιοπάτης μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ πανευδαίμονος (πόλεως)», ὁρίζει ὅτι στὸν ναὸ τῆς Ἁγίας Σοφίας πρέπει νὰ ὑπηρετοῦν 60 ἱερεῖς, 100 διάκονοι, 40 διακόνισσες, 90 ὑποδιάκονοι, 110 ἀναγνώστες, 25 ψάλτες». Βλ. Ε. Θεοδώρου, Χριστιανισμὸς καὶ Φεμινισμὸς, ἐκδ. ἐκτὸς ἐμπορίου Ἀθήναι 1989, σελ. 55-56.

2. Ἡ μεγάλη ἀνάγκη ποὺ ὑπάρχει γιὰ ἔμεση βοήθεια, στὰ μεγάλα ἀστικά κέντρα, τοῦλάχιστον, διαπιστώνεται καὶ ἀπὸ τὴν πληθώρα παρόμοιων Κέντρων ποὺ ἔχουν δημιουργηθεῖ τελευταῖα καὶ λειτουργοῦν ἐπὶ 24ώρου βάσεως στὴν Ἑλλάδα. Στὴν Ἀθήνα π.χ. λειτουργοῦν τριάντα (30) «Κέντρα Ἐμεσης Βοήθειας». Ὁ θεσμὸς αὐτὸς ἄρχισε ἤδη νὰ χρησιμοποιεῖται καὶ γιὰ ποιμαντικὸς σκοποῦς βλ. στὴ μελέτη μας «Τὸ σύγχρονον ἀστικὸν περιβάλλον, ὡς ποιμαντικὸν πρόβλημα», σελ. 227.

«μέγα». Σήμερα συνήθως επικρατεί ή τάξη να λέγεται τὸ ἐγκώμιο κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς ἑορτῆς καὶ νὰ παραλείπεται κατὰ τὴν παραμονή. Κι αὐτὸ εἶναι συνεπὲς πρὸς τὴν ἐπικρατήσασα ὑποβάθμιση τῆς παραμονῆς καὶ ἀνάδειξη τῆς κυρίας ἡμέρας τῆς ἑορτῆς. Παλαιότερα συνέβαινε τὸ ἀντίθετο, γι' αὐτὸ καὶ τὸ ἐγκώμιο αὐτὸ ἀπηγγέλλετο κατὰ τὸν ἀγιασμὸ τῆς παραμονῆς. Ἡ ἀνάγνωσή του ἢ ἡ μὴ ἀνάγνωσή του, καθὼς καὶ ὁ χρόνος ἀναγνώσεώς του, ἔμεναν μέχρι τὴν τελεία ἐπικράτηση τῶν ἐντύπων λειτουργικῶν βιβλίων, καὶ ἐπὶ μακρὸν μετὰ, στὴν διακριτικὴ εὐχέρεια τοῦ ἱερέως («εἰ βούλει», «εἰ μὲν θέλει, λέγεται αὕτη», «εἰ ἔχει... ἢ οὐκ ἔχει», «εἰ βούλει ταύτην εἰπεῖν», κατὰ τίς διατάξεις διαφόρων χειρογράφων). Δὲν πρόκειται γιὰ εὐχετικὸ λόγο ἀπευθυνόμενον πρὸς τὸν Θεό, ἀλλ' ἑορταστικὴ ὁμιλία πρὸς τοὺς πιστοὺς, ἔστω κι ἂν ἀφήνει τὴν ἐντύπωση ὅτι εἶναι εὐχὴ λόγῳ τοῦ τριαδικοῦ προοιμίου τῆς ἐνάρξεως καὶ τοῦ συμπλημματικοῦ χαρακτήρος τοῦ κειμένου τῆς.

Γιὰ τὰ θέματα ποὺ ἀφοροῦν στὶς παραμονὲς τῶν Χριστουγέννων καὶ τῶν Θεοφανείων γράψαμε στὶς ἀπαντήσεις στὶς ὑπ' ἀριθμ. 157 καὶ 220 ἐρωτήσεις. Γιὰ ὅσα δὲ ἀφοροῦν στὸν μέγα ἀγιασμὸ, ἔκτος ἀπὸ τὴν ἀπάντηση στὴν ὑπ' ἀριθμ. 391 ἐρώτηση, παραπέμπουμε καὶ στὶς ὑπ' ἀριθμ. 35, 126, 208, 220-221 καὶ 546-547 ἐρωτήσεις.

561. Ποιὰ εἶναι ἡ ἀπόλυση τοῦ Πάσχα, «Ὁ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν Χριστὸς ὁ ἀληθινός...» ἢ «Ὁ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν (καὶ) θανάτῳ τὸν θάνατον πατήσας καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι ζῶν χαρισάμενος Χριστὸς ὁ ἀληθινός...»; (Ἐρώτηση π. Κ. Π.).

Οἱ ἐπικρατέστεροι τύποι τῶν χαρακτηριστικῶν τῶν ἀπολύσεων τῶν δεσποτικῶν ἑορτῶν προέρχονται εἴτε ἀπὸ μικρὴ διασκευή τοῦ ἐφρυνίου τοῦ τρίτου ἀντιφώνου τῆς ἑορτῆς (τοῦ εἰσοδικοῦ) ἢ τὸ ἐπαναλαμβάνουν αὐτοῦσιο. Ἔτσι γίνεται στὶς ἀπολύσεις τῶν Θεοφανείων, τῆς Ὑπαπαντῆς, τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων, τῆς Ἀναλήψεως, τῆς Μεταμορφώσεως καὶ τῶν Κυριακῶν. Διάφορο δομῆ ἔχουν τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν ἀπολύσεων τῆς Μεγάλης Πέμπτης, τῆς ἀκολουθίας τῶν ἁγίων Παθῶν καὶ τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς (σημειωτέον ὅτι αἱ ἡμέρες αὐτὲς δὲν ἔχουν ἀντίφωνα καὶ εἰσοδικό), καθὼς καὶ τῶν Χριστουγέννων, τῆς Πεντηκοστῆς καὶ τοῦ ἑσπερινοῦ τῆς γονυκλισίας. Τὸ «Ἐρχόμενος ὁ Κύριος...» τῶν τριῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὸ γνωστότατο πρῶ-

το στιχηρὸ τῶν αἰνῶν τῆς Μεγάλης Δευτέρας. Παρομοία ἐπίδραση ἀπὸ τὴν ὑμνογραφία τῶν ἑορτῶν διαπιστώνουμε σὲ χαρακτηριστικὰ ἀπολύσεων, ποὺ μᾶλλον προέρχονται ἀπὸ τὴν λειτουργικὴ παράδοση τῆς Κάτω Ἰταλίας, ἀλλὰ δὲν ἐπεκράτησαν, ὅπως «Ὁ ὑψωθείς ἐν τῷ σταυρῷ ἐκουσίως...» γιὰ τὴν ἑορτὴ τῆς Ὑψώσεως τοῦ τιμίου Σταυροῦ, ἐπηρεασμένο ἀπὸ τὸ μὲ ἴδια ἀρχὴ κοντάκιο τῆς ἑορτῆς, καθὼς καὶ τὸ «Ὁ τὸν θάνατον πατήσας καὶ τὸν Θωμᾶν πληροφορήσας...» γιὰ τὴν Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ, ὁμοίως ἐπηρεασμένο ἀπὸ τὸ δοξαστικὸ τῶν στιχηρῶν τοῦ ἑσπερινοῦ «Τῶν θυρῶν κεκλεισμένων...» τοῦ πλ. β' ἤχου τῆς ἑορτῆς αὐτῆς. Συμβαθεῖς, ἀλλὰ νεωτερικῆς καὶ ἀμάρτυρες περιπτώσεις.

Πὸ κραυγαλέα καὶ ἀκραία περίπτωση ἐπιδράσεως τροπαρίου στὸ χαρακτηριστικὸ τῆς ἀπολύσεως ἀποτελεῖ ἡ ἀπόλυση τοῦ Πάσχα, ὅπως παρουσιάζεται στὸ «Ἱερατικὸν» ἐκδόσεως Ρώμης (1950), σελ. 87 καὶ ποὺ ἀπὸ προφανῆ ἐπίδραση του εἰσάγεται καὶ στὸ «Ἱερατικὸν» ἐκδόσεως Ἀποστολικῆς Διακονίας (1977), σελ. 19 καὶ 79, γενικευόμενο μάλιστα «μέχρι τῆς ἀποδόσεως αὐτοῦ» (δηλαδὴ τοῦ Πάσχα). Ὀλόκληρο τὸ «Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν...» εἰσάγεται στὴν ἀπόλυση αὐτῆ, ἀντικαθιστώντας ἔτσι τὸ κοινὸ χαρακτηριστικὸ τοῦ Πάσχα καὶ τῶν Κυριακῶν, τὸ «Ὁ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν Χριστὸς ὁ ἀληθινός...». Ὁ λόγος εἶναι προφανής. Ἡ συχνὴ ἐπανάληψη τῆς ἀναστασίμου ἀπολύσεως ὅπωςδήποτε εἶναι φθαρτικὴ καὶ ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ «Χριστὸς ἀνέστη...» στὴν πασχαλινὴ ἀπόλυση μπορεῖ νὰ κατανοηθεῖ ὡς προσπάθεια διεγέρσεως τῆς προσοχῆς καὶ ἀναζωπυρήσεως τοῦ σημαντικοῦ αὐτοῦ σημείου τῆς ἀκολουθίας. Μὲ κανένα ὅμως τρόπο δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ τὴν ἐπιδοκιμάσει κανεὶς. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι δὲν ἔχει στήριγμα στὴν παράδοσή μας, δημιουργεῖ μιὰ χαλαρὴ καὶ φλύαρη μορφὴ, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ συγκριθεῖ πρὸς τὸ λιτὸ καὶ θαυμάσιο «Ὁ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν...». Ἄν ἀπὸ τὴν συχνὴ χρῆση χάνει τὴν δυναμικότητά του, ἃς φροντίσουμε νὰ τοῦ τὴν ξαναδώσουμε, τονίζοντας καὶ ἐρμηνεύοντας καὶ ὄχι καταστρέφοντας ἢ ἀντικαθιστώντας το. Ἐξ ἄλλου ἡ χρῆση τῆς ἴδιας μορφῆς ἀπολύσεως στὸ ἐτήσιο Πάσχα τῆς Ἐκκλησίας καὶ στὴν Κυριακὴ, τὸ ἑβδομαδιαῖο Πάσχα, δὲν εἶναι τυχαία. Ὑπογραμμίζει μὲ τὴν λήξη τῆς ἀκολουθίας τὴν ταυτότητα τοῦ θέματος καὶ τῶν δύο τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάσταση τοῦ Κυρίου.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ... ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ... ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ...

Ἡ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ στὴ Βουλῆ

Ἐβδομηνταπέντε βουλευτὲς ζήτησαν μὲ δῆλωσὴ τους ἀπὸ τὸν Πρόεδρο τῆς Βουλῆς, ἐπικαλούμενοι τὸ Σύνταγμα καὶ τὴν ὑποχρέωση γιὰ ἐμπρακτὴ ὑλοποίηση τοῦ γράμματος καὶ τοῦ πνεύματός του, τὴν ἀνάρτηση τῆς εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ στὴν αἴθουσα τῆς Βουλῆς. Παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι μαζὶ μὲ τὴν αἴτηση - δῆλωση παραδόθηκε στὸν Πρόεδρο τῆς Βουλῆς καὶ εἰκόνα γιὰ νὰ ἀναρτηθεῖ, ἐν τούτοις μέχρι σήμερα δὲν ἐγίνε δεκτὸ τὸ αἴτημα. Εἶναι βέβαια ἀπορίας ἄξιο τὸ γεγονὸς καὶ δείχνει ἀκριβῶς τὰ ἦθη τόσο τῆς ἐπίσημης Πολιτείας μας ὅσο καὶ τῆς κοινωνίας. Ἐὰν οἱ βουλευτὲς μας δὲν εἶναι παράδειγμα τότε τί νὰ περιμένουμε ἀπὸ τὶς ὑπόλοιπες ὑπηρεσίες καὶ τὶς ἄλλες τάξεις ἀνθρώπων; Τότε ποῦ θὰ προσβλέπουν οἱ μαθητὲς καὶ οἱ φοιτητὲς μας καὶ οἱ δημόσιοι ἢ ἰδιωτικοὶ ὑπάλληλοι;

Ὅταν ὁ καταστατικὸς χάρτης τοῦ κοινοβουλευτικοῦ μας πολιτεύματος ἀφιερώνεται στὴν «Ἁγία καὶ Ὁμοούσια καὶ Ἀδιαίρητη Τριάδα» γιὰ νὰ τονίσει μὲ ἔμφαση τὸν ἄρρηκτο δεσμὸ μεταξὺ Ἑλληνισμοῦ καὶ Ὁρθοδοξίας, εἶναι ἐπιτρεπτὸ καὶ ἐπιβεβλημένο ἢ ἀλήθεια αὐτὴ νὰ μὴν εἶναι μόνον θεωρία καὶ λόγος κενὸς ἀλλὰ πράξι καὶ οὐσία γιὰ τὸ καλὸ ὄλων μας.

Ἄσυνεκτικὸς ἰσθμὸς τῆς Εὐρώπης

Ἡ μεταστροφή τῆς Εὐρώπης στὸν Χριστιανισμὸ ὑπῆρξε ἓνα ἀπὸ τὰ σημαντικότερα γεγονότα στὴν ἱστορία τῆς.

Μετὰ τὴν κατάρρευση τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας στὴ Δύση, τὸν Δ' αἰώνα, ἡ Εὐρώπη ὡραιότατα θὰ μπορούσε νὰ εἶχε κατακερματιστεῖ σὲ ποικίλες ὀντότητες μὲ διαφορετικὴ θρησκεία, πολιτισμὸ καὶ προσανατολισμούς. Ὁ Χριστιανισμὸς συνῆρμωσε τὰ μεσαιωνικὰ βασίλεια στὴν Ἁγία Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία ποὺ παρὰ τὶς ἀναπόφευκτες διαφορὲς τοὺς εἶχαν κοινὴ κοσμοαντίληψη ἢ ὁποία ἀνάβλυζε ἀπὸ τὴν Χριστιανικὴ Θρησκεία.

Σήμερα ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ἐνωση εἶναι ὁ ἀσυνεκτικὸς οἰκονομικὸς δεσμὸς ὄλων τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν. Ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι ὁ ἀσυνεκτικὸς ἰσθμὸς τῆς Εὐρώπης. Εἴτε τὸ θέλουμε εἴτε ὄχι. Καλὸ εἶναι λοιπὸν οἱ ἰθύνοντες καὶ οἱ κρατοῦντες τὶς τύχες τῆς Εὐρώπης νὰ εἶναι προσεκτικοὶ στὶς ἀποφάσεις καὶ τὶς νομοθετικὲς ρυθμίσεις. Καλὸ εἶναι νὰ ἀφήσουν τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης νὰ ἀναπτύξουν τὶς ἰδιομορφίες τους, τὶς ἰδιαιτερότητές τους, τὶς παραδόσεις τους, τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμά τους, τὴ θρησκεία τους μὲ τὶς ποικίλες μορφές τῆς.

Ὅλοι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξομοιωθοῦν ἢ νὰ ἰσοπεδωθοῦν. Μέσα στὴν πολυμορφία καὶ τὴν ποικιλία ὑπάρχει καὶ ἐνδιαφέρον καὶ πολιτισμὸς καὶ ἀνάπτυξη καὶ θρησκεία. Καὶ στὸ τέλος-τέλος ὄλα δὲν

εἶναι, δὲν μποροῦν νὰ εἶναι οἰκονομικὰ μεγέθη. Ὑπάρχουν καὶ οἱ πνευματικὲς διαχρονικὲς ἀξίες ποὺ εἶναι πέρα καὶ πάνω ἀπ' ὅλα.

Μοναδικὸ εὐρημα

Ἐντυπωσιακὴ παλαιοχριστιανικὴ βασιλικὴ τοῦ πρώτου μισοῦ τοῦ βου αἰώνα κτισμένη πάνω σὲ προγενέστερο κτίριο τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, μὲ ἴχνη νεολιθικῆς κατοίκησης στὶς ἐπιχώσεις, ἀποκαλύφθηκε στὴν περιοχὴ τῆς Πέλλας κοντὰ στὰ λεγόμενα «Λουτρά τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου».

Πρόκειται γιὰ λαμπρὴ τρίκλιτη παλαιοχριστιανικὴ βασιλικὴ διακοσμημένη μὲ ψηφιδωτὸ μαρμαροθέτημα καὶ πλάκες μαρμάρου ἀρίστης ποιότητος. Τὸ κτίσμα ἐντυπωσιάζει μὲ τὸ μέγεθός του καὶ κυρίως μὲ τὰ ἐξαιρετικὴς τέχνης δάπεδά του ποὺ διατηροῦνται σὲ πολὺ καλὴ κατάσταση.

Οἱ διαστάσεις τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος κτίσματος (4τεμ.Χ20,20μ.) τὸ καθιστοῦν μοναδικὸ καὶ ἀποδεικνύουν τὴν σημασία τῆς περιοχῆς ὄχι μόνον ἀπὸ ἱστορικῆς, ἀλλὰ καὶ πληθυσμιακῆς ἀπόψεως, ἀφοῦ ἡ διαρκὴς κατοίκηση τοῦ χώρου τῆς Πέλλας ἀπὸ τοὺς νεολιθικοὺς χρόνους ἀκόμη μέχρι καὶ σήμερα, ἀποκαλύπτουν καθημερινὰ τὸ ρόλο ποὺ ἔπαιξε στὴν ἱστορία τῆς Μακεδονίας. Ἡ μεγάλη αὐτὴ βασιλικὴ τοῦ βου αἰ. ἀποδεικνύει ὅτι ὑπῆρχε διοικητικὴ συνέχεια στὴν περιοχὴ καὶ ὅτι δὲν εἶχε ἐγκαταλειφθεῖ ποτὲ ἢ ὑπαιθρος.

Ἑλλάδα - Ἱστορία - Ὁρθοδοξία

Ἡ Ἑλλάδα, ἀρχαία καὶ νέα, ἢ Ἱστορία τῆς καὶ ἡ Ὁρθοδοξία εἶναι ἓνα τρίπτυχο ἄρρηκτα δεμένο, ποὺ προβάλλει τὴν ὅλη φυσιογνωμία τοῦ ἔθνους μας, τὸν πολιτισμὸ, τὴν πίστη μας. Ἡ μεγαλειώδης ἔκθεση στὴ Θεσσαλονικὴ τῶν θησαυρῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους ποὺ συνεχίζεται ἀκόμη μὲ πολὺ μεγάλη ἐπιτυχία, ἢ δευτέρη ἔκθεση στὴν Ἀθήνα «Ἡ δόξα τοῦ Βυζαντίου στὸ Ὄρος Σινᾶ» καὶ ἡ τρίτη τῆς «Συλλογῆς Βελιμέζη» στὸ Μέγαρο Μουσικῆς μὲ ἐπίκεντρο ἐνδιαφέροντος τὸ «Πάθος τοῦ Χριστοῦ» τοῦ Γκρέκο εἶναι δείγματα αὐτῆς τῆς φυσιογνωμίας.

Ἀπὸ τὴν πλευρά μας ὡς Ὁρθοδοξία κάνουμε μεγάλες προσπάθειες διαφυλάξεως καὶ προβολῆς τῆς παραδόσεώς μας. Γι' αὐτὸ καὶ μερικοὶ νεόκοποι καὶ κουλοτουριάρηδες καλὸ εἶναι νὰ μὴν ὑποτιμοῦν καὶ ἐθελουφλοῦντες νὰ μὴ βάζουν στὸ περιθώριο ἢ νὰ ἀποσιωποῦν ἐκεῖνα ποὺ συγκινοῦν τὸν λαὸ μας, ποὺ τοῦ χορταίνουν τὴν πείνα καὶ τοῦ ξεδιψοῦν τὴ δίψα καὶ ποὺ οἱ ξένοι τὰ ζηλεύουν καὶ μὲ ἀγάπη τὰ ἀγκαλιάζουν κρατώντας σφικτὰ τοὺς θησαυροὺς μας, κλασσικοὺς καὶ βυζαντινοὺς, καὶ ἀρνοῦνται πεισματικὰ νὰ μᾶς τοὺς ἐπιστρέψουν.

Ἀρχιμ. Μ. Φ.

Περὶ ἐπιθυμίας

Τοῦ κ. Α. Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, Ἀναπλ. Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

Βεβαιότητες καὶ ἐμπειρία τῶν ὁρίων

Πολλὰ εἶναι ὅλα ἐκεῖνα ποὺ ἐπισημαίνουν καθημερινὰ στὸν ἄνθρωπο ὅτι εἶναι ἓνα ὄν ποὺ ἔχει ὅρια, τὰ ὁποῖα δὲν μπορεῖ νὰ ὑπερβεῖ· ἔχει μάλιστα τὴ συναίσθηση ὅτι μπορεῖ νὰ προχωρήσει «μέχρις ἐκεῖ καὶ μὴ παρέκει». Ἡ ὁριακότητά του γίνεται ἀντίληπτή σὲ πολλές καταστάσεις. Τὸ σῶμα του γιὰ παράδειγμα τοῦ ἐπιβεβαιώνει ὅτι τὸν ὀρίζει καὶ τὸν περιορίζει. Ὁ θάνατος τὸν βεβαιώνει ὅτι τὸ σῶμα του ἔχει ἓνα τέλος καὶ τοῦ καθορίζει τὴ χρονικότητά του. Ἀνεξάρτητα ἀπ' αὐτὸ ποὺ θεατρικῆ ἀδεία ὑποστηρίζεται, οἱ μέρες μας ἔχουν ἓνα τέλος. Ἡ γνώση καὶ οἱ γνώσεις μας ὅσο κι ἂν αὐξάνονται, ἐντούτοις γνωρίζουμε ὅτι εἶναι πεπερασμένες. Δίπλα στὶς βεβαιότητες ποὺ μπορούμε νὰ ἔχουμε καὶ ποὺ μᾶς δίνουν ἀσφάλεια, μιὰ ἄλλη βεβαιότητα παραμονεύει, ἐκείνη τῆς ἐμπειρίας τῶν ὁρίων μας¹. Αὐτὴ ἡ βεβαιότητα ἐπιβεβαιώνεται πρὸς τούτους καὶ ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη ἐπιθυμία².

Δοκιμασία τῶν ὁρίων

Ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἀνθρώπου σημαδεύει πολλὴ ψηλά, σκοπεύει πρὸ πέρα ἀπὸ ἐκεῖ ποὺ οἱ δυνατότητές της θὰ τῆς ἐπέτρεπαν νὰ σκοπεύσει. Κατὰ κάποιον τρόπο ὑπερακοντίζει τὶς προθέσεις της, ἐνῶ ὁ στόχος της εἶναι ἐκτὸς βολῆς. Ἡ ἐπιθυμία λοιπὸν, εἶναι ἡ δοκιμασία τοῦ ἀνθρώπου. Τὸν βγάνει ἀπὸ τὰ ὅριά του καὶ ταυτόχρονα τοῦ δείχνει ποιὸς εἶναι, ποιές εἶναι οἱ δυνατότητές του καὶ ποῖα τὰ ὅριά του. Ὅσο πλησιάζει τὸ ἀντικείμενό του τόσο ἀπομακρύνεται· κι ἂν δὲν ἀπομακρύνεται τοπικὰ διαπιστώνει ὅτι δὲν ἦταν αὐτὸ ποὺ εἶχε ἐπιθυμήσει, ὅτι εἶναι κάπως διαφορετικό. Ἀπογοητεύεται ἀπὸ κάτι τὸ ὁποῖο τὸν εἶχε γοητεύσει. Ἀνήκει λοιπὸν ἡ ἐπιθυμία, σὲ ἐνικὴ ἢ πληθυντικὴ μορφή, στοὺς «γόνιους καὶ πλάνους» ἢ δίδει στὸν ἄνθρωπο τὸ ὠραῖο ταξίδι, τὴν κινητήρια δύναμη νὰ ξεφύγει ἀπὸ

τὴν ἀδράνεια καὶ τὸ τέλμα; Οἱ ἀπαντήσεις εἶναι πολλές, δὲν εἶναι μόνο μία. Ὅπως καὶ οἱ συμπεριφορὲς ποὺ μποροῦν νὰ προκύψουν.

— Ἀναζήτηση συνεχῆς, μέχρις ὅτου ἐκπληρωθοῦν οἱ ἐπιθυμίες του.

— Ἀπογοήτευση καὶ διακοπὴ κάθε προσπάθειας ὡς καταδικασμένης ἐκ τῶν προτέρων.

— Σταμάτημα προσωρινὸ μέχρις ὅτου ξεδιπλύνει σὲ ποῖο μέτρο μποροῦν νὰ ικανοποιηθοῦν ἢ μπορεῖ νὰ ικανοποιήσει τὶς ἐπιθυμίες του.

— Ἀκόμα εἶναι δυνατόν, μὴ μπορώντας νὰ ἐκπληρώσει ὁ ἴδιος τὶς ἐπιθυμίες του, νὰ θελήσει νὰ πληρωθοῦν μέσῳ τρίτων, τῶν παιδιῶν του, τῶν συγγενῶν του, τῶν πολιτικῶν καὶ ἄλλων προσώπων.

— Μιὰ ἄλλη περίπτωση εἶναι νὰ τὶς πραγματοποιεῖ μέσῳ τῆς φαντασίας του ἢ καὶ μιᾶς πλαστῆς ἢ εἰκονικῆς πραγματικότητας (virtual reality) καὶ νὰ νομίζει ὅτι ἔκανε τὸ ὄνειρο πραγματικότητα. Πιθανὸν τὰ ὄνειρα νὰ εἶναι μιὰ εὐλογία...

Ἐπιθυμία, φαντασία καὶ οἱ ἄλλοι

Ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἐπιθυμίες ποὺ βρῆκαν τὴν εὐκαιρία νὰ πραγματοποιηθοῦν στὴν φαντασία μας, μπορεῖ νὰ εἶναι πηγὴ ἀναστολῶν καὶ ἀπογοητεύσεων γιὰ τοὺς ἄλλους. Ἐπειδὴ νομίζουμε ὅτι ἐμεῖς πραγματοποιήσαμε ἐτοῦτο ἢ ἐκεῖνο, τὰ προβάλλουμε ὡς πραγματικότητα καὶ ἀπαιτοῦμε νὰ τὰ πραγματοποιήσουν καὶ οἱ ἄλλοι. Τοὺς ἐρεθίζουμε τὴν ἐπιθυμία, τοὺς ἐξάπτουμε τὴν φαντασία, τοὺς θέτουμε σὰν μέτρο σύγκρισης τὰ δικά μας «κατορθώματα» καὶ πάντα ὑποτιμοῦμε αὐτὰ ποὺ ἔκαναν οἱ ἄλλοι. Ὅ,τι καὶ νὰ ἔκανες ἐσύ, μπρὸς σ' αὐτὰ ποὺ ἔκανα ἐγὼ εἶναι τιποτένιο.

Τοὺς γεμίζουμε τὸ κεφάλι μὲ τὰ δικά μας. Παίρνουν τὸ δρόμο γιὰ νὰ τὰ κάνουν. Συναντοῦν ἀμέτρητες δυσκολίες, δὲν τὰ καταφέρνουν. Καταφέρνουν κάποια ἄλλα. Ἐπιστρέφουν καὶ

τὰ διηγούνται. Τοὺς τὰ ἀπορρίπτουμε, γιατί ἀφοῦ δὲν ἔκαναν ἐκεῖνα, πού οὔτε... ἐμεῖς τὰ κάναμε, δὲν ἔκαναν τίποτα. Στὸ *πραγματικό* τους ἀντιτάσσουμε τὸ *φανταστικό* μας κι ὅταν θελήσουν νὰ μᾶς ρωτήσουν πὺ πολλὰ, νὰ μάθουν τὴν αἰτία τῆς δικῆς τους ἀποτυχίας καὶ τῆς δικῆς μας «ἐπιτυχίας», πέφτουν ἀπὸ τὰ σύννεφα, ὅταν τοὺς ἀπαντοῦμε, ὅτι οὔτε κι ἐμεῖς ταξιδέψαμε ἐκεῖ πού τοὺς εἶχαμε ταξιδέψει. Κι ὅταν τολμήσαμε κάτι νὰ κάνουμε καὶ νὰ ξεφύγουμε ἀπὸ τὴ μιζέρια μας βλέπουμε «τὸν οὐρανό, ὅσο κοντεύαμε, νὰ σηκώνετ' ἀψηλότερα» καὶ νὰ μὴν μποροῦμε νὰ τὸν φτάσουμε καὶ νὰ εἰσέλθουμε εἰς τὰ οὐράνια..., κι ἀφήκαμε τὸ ταξίδι ἀτελείωτο! Κι ὅπως ἀπάντησε ὁ παπὸς τοῦ Γ. Βιζυηνοῦ: «Ἦταν τὸ μόνο ταξίδι τῆς ζωῆς μου... μὰ —ἔμειν' ἀτελείωτο!». Μὲ τὸ θάνατό του συν-επλήρωσε ἀληθῶς τὸ *μόνον τῆς ζωῆς του ταξίδιον* περιμένοντας τὴν «ἐκ Θεοῦ ἀντιμισθία» τῆς «ἐπιθυμίας του, κλωνάρι εὐλύγιστο... νὰ ἐκχυθεῖ στὸ φῶς»³.

Ἐπιθυμία: ἔλλειψη καὶ ἀντιμισθία

Αὐτὲς οἱ σκέψεις γεννήθηκαν μέσα μας μετὰ ἀπὸ μιὰ θαυμάσια παράσταση, πού εἶχαμε τὴν τύχη νὰ παρακολουθήσουμε στὴν ἀρχὴ τῆς χρονίας στὸ θέατρο «Σφενδόνη». Ἡ Ἄννα Κοκκίνου ἔδωσε πράγματι ἕνα καταπληκτικὸ ρεσιτᾶλ ἡθοποιίας σὲ «Μορφὲς ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Βιζυηνοῦ»... Ἀνάμεσά τους, σὲ πέντε σκηνὲς παρουσίασε καὶ «τὸ μόνο τῆς ζωῆς του ταξίδιον». Αὐτὸ τὸ διήγημα τοῦ Γεωργίου Βιζυηνοῦ (1849-1896) διακρίνεται γιὰ τὸ ψυχολογικὸ του βάθος —ὁ Βιζυηνὸς εἶχε διατελέσει μαθητὲς τοῦ W. Wuhdt στὴ Λειψία καὶ ἡ διδακτορικὴ του διατριβὴ ἀναφερόταν στὸ παιδικὸ παιχνίδι — καὶ ἀναλύει διαζωγραφώντας μὲ ἀπαράμιλλο ὕφος τὴν ἔννοια τῆς ἐπιθυμίας⁴. Δὲν εἶναι ὁ μόνος.

Σ' αὐτὸ τὸ διήγημα διαφαίνεται γι' ἄλλη μιὰ φορὰ αὐτὸ πού ὅλοι γνωρίζουμε καὶ ἡ ψυχολογικὴ ἀνθρωπολογία τὸ ἐπαναλαμβάνει μὲ ἔμφαση, ὅτι, «ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὄν τῆς ἔλλειψης καὶ τῆς ἐπιθυμίας»⁵. Ὅσο καὶ νὰ ἐπιδιώκει τὴν πλήρωση τῆς ἐπιθυμίας μένει πάντα ὑπολειπόμενος καὶ ἐλλειμματικός. Μὲ τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ πληρώσει τὴν ἐπιθυμία του, παραμένει πάντα ἐνα κενὸ πού δὲν μπορεῖ νὰ τὸ συμπληρώσει. Αὐτὸ τὸν κρατάει σὲ ἐγρήγορη. Τὸν κρατάει μάλιστα καὶ προσγειωμένο, ὅταν γνωρίζει ὅτι ἡ ἐπιθυμία, τὸ κενό, δὲν μπορεῖ νὰ γεμίσει. Ὡς

ἀνθρωπολογικὴ σταθερὰ τὸν συνοδεύει πάντοτε⁶.

Πλὴν ὁμως, αὐτὴ ἡ ἔλλειψη, αὐτὸ τὸ κενό, αὐτὴ ἡ ἀδυναμία τῆς πλήρωσης δὲν μᾶς καθιστᾶ μειονεκτικούς. Ἀνήκει στὴν ἰδιοσυστασία μας' πιθανὸν καὶ νὰ μᾶς ικανοποιεῖ ἢ νὰ μᾶς ἰσορροπεῖ κιόλας καὶ νὰ εἶναι δεῖγμα ὠριμότητας. Ἀντίθετα τὸ νὰ θέλουμε ὅλα νὰ γίνονται μόνο πού νὰ τὰ σκεφτόμαστε ἢ νὰ τὰ ἐπιθυμοῦμε, ἀνήκει σ' αὐτὸ πού ἔχει εὐστοχα ὀνομασθεῖ «παιδικὴ νοοτροπία»⁷. Ἡ ἀρχὴ τῆς *πραγματικότητας* ἐξάλλου μᾶς βοηθεῖ νὰ ξεπεράσουμε τὴν ἀρχὴ τῆς ἀπόλαυσης πού λειτουργεῖ σὰν ὅλα νὰ μποροῦν νὰ γίνουν ἐδῶ καὶ τώρα' μόνο μὲ τὸ νὰ ἐκστομίσουμε τὴ σκέψη μας.

Σὲ ὅλα αὐτὰ θὰ προσθέταμε μιὰ τρίτη ἀρχή, τὴν ἀρχὴ τῆς ἐπιθυμίας, ἔτσι ὅπως τὴν παρακολούθησαμε νὰ ἐκτυλίσσεται λίγο πὺ πάνω, πού φαίνεται νὰ ἀποδέχεται ἀκόμα καὶ τὴν μὴ πλήρωσή της.

Στοὺς κανόνες τοῦ παιχνιδιοῦ τῆς ἀνήκει καὶ αὐτὴ ἡ δυνατότητα, ὅπως καὶ ἡ ἐλπίδα νὰ πληρωθεῖ κάποτε αὐτὴ ἡ βαθιὰ ἐπιθυμία μὲ μιὰ ἐκ Θεοῦ ἀντιμισθία, μιᾶς καὶ Αὐτὸς εἶναι τὸ ἄκρως ἐφετὸν καὶ «ἐπιθυμία ἐπιθυμεῖ» καὶ εἶναι «κατεπίθυμος σφόδρα συγγενέσθαι» μεθ' ἡμῶν. Ἡ μία ἐπιθυμία θὰ συναντήσει τὴν ἄλλη!

1. Πρβλ. ἄρθρο μας μὲ τίτλο, Ὁριοθετήσεις, στὸν «Ἐφημέριο τῆς 1-15 Ἰουλίου 1997, σ. 200-201.

2. Περὶ ἐπιθυμίας μπορεῖ νὰ ἀνατρέξει ὁ ἀναγνώστης στὸ ἀντίστοιχο λῆμμα τῆς *Θ.Η.Ε.*, τ. 5, 1964, σ. 774-775 (Ἰ. Κ. Κορναράκης), τοῦ *Λεξικοῦ Βιβλικῆς Θεολογίας*, Ἀθήνα 1980, σ. 386-388 καὶ τοῦ *Λεξιλογίου τῆς Ψυχανάλυσης τῶν Ζῶν Λαπλάνς* καὶ Ζ. - Μπ. Πονταλῆς, Ἀθήνα, Ἐκδ. Κέδρος, 1995, σ. 240-241.

3. Γιὰ τὴν παραπομπὴ στὸν Βιζυηνό, βλ. τὴν ὑποσημείωση ἄρ. 4. Ἐδῶ ὑπαινίσσομαι τὸν τίτλο τῆς ποιητικῆς συλλογῆς τοῦ Κώστα Λάνταβου, *Ἐκ Θεοῦ ἀντιμισθία*, Ἀθήνα, Ἐκδ. «Ἀρμός», 1992, ἀπὸ παρουσίαση τῆς Ἑλένης Χωρεάνθη στὴν «Καθημερινή» τῆς 27 Ἰανουαρίου 1998.

4. Τὸ διήγημα τοῦ Γ. Βιζυηνοῦ, βλ. στὴ «Βασικὴ Βιβλιοθήκη» ἄρ. 18 τῶν Ἐκδ. «Ἀετός», Ἀθήνα 1954, σὲ ἐπιμέλεια τοῦ Ἰ. Μ. Παναγιωτόπουλου, σ. 162-183 (ἰδιαίτερα 181-183).

5. Βλ. πάνω σ' αὐτὸ τὴν ὠραία ἀνάλυση πού κάνει ὁ Antoine Vergote μιλώντας γιὰ τὶς στοιχειώδεις ἀνθρώπινες δομὲς σὲ σ. 163-193 τοῦ συλλογικοῦ ἔργου, *la psychanalyse, science de l'homme*, Bruxelles, ed. Charles Dessart: Psychologie et Sciences Humaines ἄρ. 8, 1964.

6. Θὰ τολμοῦσα νὰ τὴν παρομοιάσω μὲ ὑποδοχεῖς (recepteurs) στὸν ὄργανισμό γιὰ τὴ λειτουργία τῶν ὁποίων δὲν γνωρίζαμε τίποτε μέχρι τώρα καὶ πού ἦταν κατάλληλοι νὰ ὑποδεχτοῦν οὐσίες στὸ μέλλον.

7. Γιὰ περισσότερα βλ. Α. Μ. Σταυροπούλου, *Ἡ θρησκευτικὴ ἀνάπτυξη τοῦ παιδιοῦ. Ψυχολογικὴ προσέγγιση*. Ἀθήνα 1988, σ. 13 κ.έ.

ΕΚΕΙ ΠΑΝΩ ΣΤΟΝ ΑΚΡΙΤΙΚΟ ΚΑΙ ΠΑΓΩΜΕΝΟ ΕΒΡΟ*

Τού πανοσ. άρχιμ. κ. ΓΕΡΒ. Ι. ΡΑΠΤΟΠΟΥΛΟΥ, Ίεροκήρυκος

Τέλος του 1986 με άρχες του 1987, όλόκληρος ο Έλληνικός λαός συγκλονίστηκε από τη θυσία δυο Έλλήνων στρατιωτών, ακριτών και φρουρών της πατρίδος μας, οι όποιοι, πιστοί στο χρέος προς αυτήν, άφησαν την τελευταία τους πνοή εκεί πάνω στον παγωμένο Έβρο.

Άπο τη Γερμανία στον Έβρο

Ο πρώτος κατάγεται από τον Άσκό Λαγκαδά. Είναι ο Ζήσης Καραγώγος, 20 χρονών. Πιστός και άφοσιωμένος στα ιδανικά της φυλής μας, άφησε τη Γερμανία, όπου ζούσε μόνιμα, και ήλθε να ύπηρετήσει την πατρίδα του. Και την ύπηρετήσε μέχρι τις πρωϊνές ώρες της 19ης Δεκεμβρίου 1986, όταν τραυματίστηκε θανάσιμα από σφαίρες Τούρκων και έπεσε νεκρός. Την ίδια ημέρα, ένας άλλος φρουρός, ο Δημήτριος Καραγιάννης 19 χρόνων, από την Άρτα της Ηπείρου, τραυματίζεται έλαφρά.

Πέθανε με το όπλο στο χέρι

Ο δεύτερος κατάγεται από τον Εύσομο Θεσσαλονίκης. Είναι ο στρατιώτης Δημήτριος Μασαλάς, 25 χρόνων. Άδιάφορος στο δριμύ ψύχος της νύχτας της Παρασκευής προς το Σάββατο, 9-10 Ιανουαρίου, και πιστός στο χρέος του προς την πατρίδα, πήρε το όπλο και πήγε στη σκοπιά. Δεν άντεξε όμως στο κρύο και πέθανε με το όπλο στο χέρι στη σκοπιά του. Συγκλονιστική ή στιγμή, όταν ο άξιωματικός της Μονάδος του τηλεφώνησε στον πατέρα του νεκρού: «Κρατηθείτε», του είπε στο τηλέφωνο. «Έχω να σάς πώ ένα δυσάρεστο γεγονός... Ο Δημήτρης, δυστυχώς, πέθανε...».

Και ή σκοπιά; Ποιός πήγε στη σκοπιά;

Στην σκοπιά έτρεξε ο μικρότερος άδελφός του ήρωα. Ο Νίκος Μασαλάς, 20 χρόνων. Σε δυο εβδομάδες στρατεύτηκε και έτρεξε εκεί

πάνω στο Έβρο, για να πληρώσει το κενό, που άφησε ο άδελφός του. Το κενό της σκοπιάς. Πήγε στη σκοπιά του άδελφού του. Και πήγε με την ίδια άπόφαση και αυτός. Πήγε να πεθάνει, αν χρειαστεί, για την άθνατη Ελλάδα.

Ήρωας ο Ζήσης Καραγώγος. Ήρωας και ο Δημήτριος Μασαλάς. Ήρωες που τους άνήκει κάθε τιμή. Μια τιμή που τους απέδωσε ή πατρίδα. Έστησε την προτομή τους στον τόπο που γεννήθηκαν και άνδρώθηκαν. Στον Άσκό του Λαγκαδά. Και στον Εύσομο της Θεσσαλονίκης. Με έπίσημες εκδηλώσεις, όπως ταίριαζε στην περίπτωση.

«Παρακαλάτε να πέσω εδώ στον Έβρο»

Όλοι οι Έλληνες δοκιμάσαμε, τότε, όχι μόνο συγκίνηση από το θάνατο των δυο φρουρών των συνόρων της πατρίδος μας, αλλά και ύπερηφάνεια. Ύπερηφάνεια, γιατί έπεσαν νεκροί πάνω στο καθήκον τους για την πατρίδα. Μια ύπερηφάνεια, που την ένιωθαν και οι ίδιοι φρουροί μας πάνω εκεί στις «Θερμοπύλες» του Βορρά.

Στρατιώτης που ύπηρετούσε, πριν από λίγα χρόνια στον Έβρο, όταν ο Διοικητής του του έφιστούσε την προσοχή από τους Τούρκους, άπάντησε:

«Και δεν παρακαλάτε, κ. Διοικητά, να πέσω εδώ στον Έβρο, για να τΰχει καμάρι ή μάνα μου, στα Γρεβενά;».

Είπαμε ότι όλοι οι Έλληνες δοκιμάσαμε συγκίνηση και ύπερηφάνεια από το θάνατο των δυο φρουρών των «Θερμοπυλών» του Βορρά.

Διορθώνουμε, όμως:

Όχι άνεξαίρετα όλοι οι Έλληνες. Ύπάρχει και μια εξαίρεση. Θλιβερή εξαίρεση. Είναι οι χιλιαστές ή «μάρτυρες του Ίεχωβά». Αυτοί έμειναν άδιάφοροι. Αυτοί άντιμετώπισαν ψυχρά το θάνατο των δυο φρουρών. Γιατί αυτοί δεν αγαπούν την Ελλάδα. Είναι άνθέλληνες. Γι' αυτό και άρνούνται να ύπηρετήσουν τη θητεία. Αυτοί προτιμούν τη φυλακή παρά τη στρατιωτική τους θητεία. Έκατοντάδες νέοι, «μάρτυρες

* Περισσότερα, σχετικά με τους «μάρτυρες του Ίεχωβά», μπορείς να διαβάσει ο άναγνώστης στα βιβλία μας: «Έχθροί της Πατρίδος», «Έχθροί της Ελλάδος και της Όρθοδοξίας», «Έχθροί της Εκκλησίας», «Άρνούνται τα μυστήρια της Εκκλησίας μας» και «Αυτοί είναι οι μάρτυρες του Ίεχωβά».

του 'Ιεχωβά», την ώρα που οι Έλληνες κοκκαλώνουν από το κρύο στον άκριτικό Έβρο και πέφτουν νεκροί από τις σφαίρες των Τούρκων, αυτοί καλοπερνούν στις καλύτερες φυλακές της πατρίδος. Στις Άγροτικές Φυλακές που, σε σχέση με τις Δικαστικές και Κλειστές Φυλακές, θεωρούνται σαν τόπος διακοπών. Γιατί σ' αυτές τις Φυλακές ούτε οι Τούρκοι τους άπειλούν, ούτε το τσουχερό κρύο. Η πατρίδα, που άρνούνται πεισματικά να την ύπηρετήσουν, φροντίζει για την ασφάλειά τους και την προστασία τους από το κρύο! Τους παρέχει όχι μόνο καλή τροφή, ώραριο εργασίας, καλούς κοιτώνες, καλά κλινοσκεπάσματα, αλλά και κανονική θέρμανση το χειμώνα.

Δέν το κρύβουμε

Νιώθουμε όχι μόνο ντροπή για τους χιλιαστές, που προδίδουν την ίδια την πατρίδα τους, αλλά και πικρία. Και αγανάκτηση. Είναι παράλογο, άλλοι να διακινδυνεύουν τη ζωή τους μέρα και νύχτα στα σύνορα κι αυτοί ψυχροί και αδιάφοροι να καλοπερνούν στις Άγροτικές Φυλακές. Είναι άπαράδεκτο. Είναι πρόκληση. Το καλύτερο θα ήταν να φύγουν από την Ελλάδα, αφού δέν την αγαπούν. Να φύγουν και να πάνε όπου θέλουν. Γιατί τότε, έπιτέλους, δέν θα μάς προκαλούν.

Τέλος ύποκλινόμαστε, νοερά, μπροστά στους δυο ήρωες του Έβρου και δεόμαστε: Ζήση και Δημητρίου, ήρωϊκώς πεσόντων ύπερ της φιλτάτης ήμών πατρίδος, αιώνια ή μνήμη.

* * *

Και ένα γράμμα από τον Έβρο, όπως το διαβάσαμε:

«Λαός και στρατός στον άκριτικό Έβρο»

«Πολλά έχουν γραφή και λεχθή δια το ήθικόν του στρατού μας και την έτοιμότητά του να υπερασπισθή την άκεραιότητα και την έλευθερίαν της πατρίδος μας. Νομίζομεν ότι εις αυτά έχει να προσθήση ένα γράμμα άπλου στρατιώτου των συνόρων, που έφθασε εις τα χέρια μας:

«Λοιπόν, ξάδελφε, μάθε ότι έγω έφυγα άπ την Άθήνα το Σάββατο το βράδυ και κατόπιν είκοσιτετραώρου ταξιδιού με τραίνο βρέθηκα στα άγια χώματα των συνόρων μας στον Έβρο.

Ήρθα με κρύα καρδιά, διότι μάς φοβέριζαν στη μονάδα μας, ότι στα σύνορα θα ύποφέρουμε. Αυτό, Νίκο, είναι ψέμα, διότι στην διμοιρία μου

βρίσκονται πολύ καλά παιδιά, οί περισσότεροι είναι μορφωμένοι, δάσκαλοι, καθηγηταί κ.λπ.

Έμένα μου φέρθηκαν πολύ καλά και μοιραζόμαστε τις άγγραφείες και τις σκοπιές. Σήμερα είναι Κυριακή και έκκλησιάστημα στό... Είναι ένα χωριουδάκι κοντά στο στρατόπεδο κάπου 2,5 χιλιόμετρα. Έχομε το δικαίωμα να πηγαίνουμε κάθε Κυριακή στην έκκλησία, και βλέπετε τον οίκο του Θεού γεμάτο φαντάρους που όλοι πάμε έθελοντικά, και σχεδόν όλοι οί κάτοικοι του χωριού.

Έδώ στα βλέμματα των άγροτών βλέπομε την έμπιστοσύνη και την ήρεμία και δείχνουν άγάπη σε μάς».

Άπλούν το κείμενον, αλλά εύγλωττον. Λαός και στρατός εις τον άκριτικόν χώρον είναι ήνωμένοι. Οί στρατιώται μας άγαπημένοι μεταξύ των. Δέν δυσκολεύονται να βαδίσουν μισήν ώραν δρόμον δια να έκκλησιασθούν χωρίς κανένα έξαναγκασμόν. Δηλαδή, πρόκειται δια φιλόχριστον στρατόν, δια τον όποιον ή Έκκλησία μας συνεχώς και θερμώς εύχεται και τον όποιον ό άγιος Θεός θα κρατύνη και θα εύλογή».

Μητροπ. Νεαπόλεως και Σταυρουπόλεως Διονυσίου

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΟ,

το μέγιστο έθνικό και έκκλησιαστικό πρόβλημα

Κομψό τευχίδιο, που περιέχει όλόκληρη την Εισήγηση ένώπιον της Ιεράς Συνόδου της Ιεραρχίας της Έκκλησίας της Ελλάδος (2.10.1996). Ο Σεβ. συγγραφέας δέν άρκεΐται στην περιγραφή του προβλήματος, που εύστοχα χαρακτηρίζει «μέγιστο» για το Έθνος και την Έκκλησία. Δέν ανατρέπει έναν προς ένα τους σύγχρονους «μύθους» που συνηγορούν ύπερ του τριπτύχου «άντισύλληψη - έκτρωση - στείρωση». Άλλά καταθέτει και πρακτικώς εφαρμόσιμες προτάσεις για την άντιμετώπιση του προβλήματος.

Πρωτοπρ. Ιωάννου Άθ. Άντωνόπουλου
ΤΟ ΕΓΚΟΛΠΙΟΝ ΤΟΥ ΝΕΩΚΟΡΟΥ

Πρόκειται για έγκυρο, άπλό, κατανοητό και έξαιρετικά χρήσιμο «έγκόλπιο», που πρέπει να φθάσει στα χέρια όλων των νεωκόρων, ίσως δέ και εκείνων που διακονούν στην ευπρέπεια του οίκου του Θεού. Ο συγγραφέας, νεωκόρος αρχικά και ό ίδιος, έπειτα ιερέας επί 45 και πλέον χρόνια, καταθέτει τη γνώση και την πείρα του. Μακάρι το τευχίδιο αυτό να συντελέσει στό να συνειδητοποιηθεί ή ύψηλή άποστολή του νεωκόρου, που κατά την Παράδοση της Έκκλησίας μας άνήκει στον «κατώτερο» κλήρο της.

Η ΚΑΣΙΑΝΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ*

Τού κ. Παναγιώτη Θ. Παπαθεοδώρου, Θεολόγου - Λυκειάρχου

Τὸ «τετραώδιον τῷ Ἁγίῳ καὶ Μεγάλῳ Σαββάτῳ» ποὺ ἀποδίδεται στὴν Κασιανὴ σώζεται σὲ δύο κώδικες τοῦ Ἁγίου Ὁρους, τὸ Βατοπεδινὸ 1189 φ 231α καὶ στὸ Λαυρεωτικὸ Δ 32 φ 3α. Τὸ τετραώδιο αὐτό, καθὼς καὶ ἐκεῖνο τοῦ Κοσμᾶ τοῦ Μελωδοῦ στὸ Μ. Σάββατο συνθέτουν τὸ γνωστὸ κανόνα τοῦ Μ. Σαββάτου ποὺ ἔχει ἀκροστιχίδα: «ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΟΝ ΔΕ ΣΑΒΒΑΤΟΝ ΜΕΛΙΩ ΜΕΓΑ». Αὐτὴ ἢ ἀκροστιχίδα δείχνει τὴν ἐσωτερικὴ καὶ νοηματικὴ συνοχὴ τοῦ ὕμνου, καθὼς καὶ τὴν ἀλληλοσυμπλήρωση.

Στὸν εἰρμὸ τῆς α' ὠδῆς τοῦ κανόνα ἢ ὕμνωδὸς μὲ ἀριστοτεχνικὸ τρόπο συνδυάζει γεγονότα τῆς Π. καὶ Κ. Διαθήκης. Ἀναφέρεται στὸ γεγονὸς τῆς θαυμαστῆς διάσωσης τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀπὸ τὴν πικρὴ σκλαβιὰ τῶν Αἰγυπτίων διὰ τῆς διαβάσεως τῆς Ἐρυθρᾶς θάλασσας. Τὰ παιδιὰ (οἱ ἀπόγονοι) ὅμως αὐτοῦ τοῦ λαοῦ, ποὺ σώθηκε θαυματουργικά, ξέχασαν τὴν εὐεργεσία καὶ ἔτσι ἔκρυσαν κάτω ἀπὸ τὴ γῆ (θανάτωσαν καὶ ἐνταφίασαν) Ἐκεῖνον ποὺ τοὺς ἔσωσε, τὸ Θεό. Ἐμεῖς, ὅμως, οἱ χριστιανοὶ κάθε ἐποχῆς, ὅπως τότε οἱ νεάνιδες μὲ ἀρχηγὸ τὴν ἀδελφὴ τοῦ Μωυσῆ Μαρία, «τῷ Κυρίῳ ἄσωμεν» ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται.

Στὸν εἰρμὸ τῆς γ' ὠδῆς καταγράφονται δύο κορυφαῖα γεγονότα τῆς Ἁγ. Γραφῆς: Ἡ δημιουργία τῆς γῆς (Γεν. 1,9) καὶ ἡ Σταύρωση τοῦ Χριστοῦ (Μαρκ. 15,22-24). Τὸ πρῶτο ἀποκαλύπτει τὴν παντοδυναμία τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ μόνον ἐκεῖνη μπορεῖ νὰ στερεώσῃ τὴ γῆ πάνω στοὺς ὑδάτινους ὄγκους. Τὸ δεύτερο, ἡ Σταύρωση τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ στὸν κρανίου τόπο, φανερῶνει τὴν ἀδυναμία τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸ πλάσμα του (Ἦσ. ΝΓ' 4-8). Μπροστὰ σ' αὐτὰ τὰ δύο ὁ ἄνθρωπος μένει ἐκστατικός.

Στὸν εἰρμὸ τῆς δ' ὠδῆς ἡ ποιήτρια μᾶς ὑπενθυμίζει τὴν προφητεία τοῦ Ἀββακούμ, τὴ σχετικὴ μὲ τὴν κάθοδο τοῦ Θεοῦ στὸν Ἄδη, γιὰ νὰ «ἐπισυνάξῃ ἐπ' αὐτὸν πάντα τὰ ἔθνη καὶ εἰσδέξεται πρὸς αὐτὸν πάντας τοὺς λαούς» (κεφ. 2,5). Ὁ προφήτης δοκιμάζει μεγάλη ἐκπληξὴ γιὰ τὴ θεία κένωση (Σταύρωση καὶ κάθοδο τοῦ Χριστοῦ στὸν Ἄδη) καὶ τὴ συνομιλία του μὲ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ βρίσκονται στὴν ἀπομόνωση καὶ τὴ μοναξιά τοῦ Ἄδη.

Τὸ ὄραμα τοῦ προφήτη Ἡσαΐα εἶναι τὸ θέμα

τῆς ε' ὠδῆς. Ὁ προφήτης εἶδε τὴ θεοφάνεια τοῦ Χριστοῦ στὴν ἐποχὴ του, ποὺ ἔγινε ὅμως ἀνθρώπος στοὺς χρόνους τῆς Κ.Δ. καὶ φανερώθηκε ὡς «φῶς ἀνέσπερον» (χωρὶς δύση). Σ' αὐτὴ τὴν ἀτέλειωτη μέρα τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ ὁ Ἡσαΐας βλέπει τὴν ἀνάσταση τῶν νεκρῶν (Ἡσαΐα, κεφ. κατ' 19). Αὐτὰ τὰ γεγονότα προσεγγίζει ἡ Κασιανὴ στοὺς εἰρμούς τῶν τεσσάρων πρώτων ὠδῶν τοῦ κανόνα. Αἰσθάνεται ἀμηχανία καὶ θαυμασμό, ἐκπληξὴ καὶ φόβο, εἰρήνη καὶ ἡρεμία μπροστὰ στὸ μυστήριο τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ἡ βεβαιότητα τῆς Ἀναστάσεως δίνει τὸ μήνυμα καὶ τὴν ἐλπίδα γιὰ τὴ ζωοποίηση τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἀφθαρτοποίηση τοῦ κόσμου. Στους εἰρμούς αὐτοὺς ἡ Κασιανὴ ἐκδηλώνει μὲ κατασκευαστικὴ καὶ ἀσκητικὴ διάθεση τὴ βαθιὰ τῆς συγκίνησης γιὰ τὸ Πάθος τοῦ Κυρίου. Στὸ τετραώδιο τῆς Κασιανῆς ἔχουμε μιὰ χριστολογικὴ καὶ σωτηριολογικὴ προσέγγιση τῆς Π.Δ., ὅπου τὰ πάντα εἰκονίζουν τὴν ἐπὶ γῆς παρουσία τοῦ Χριστοῦ. Τὰ γεγονότα τῆς Π.Δ. δημιουργοῦνται στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, δηλ. γίνονται «εἰς τύπον Χριστοῦ» καὶ πάντοτε παραπέμπουν στὸ πρόσωπό Του, ὅπου καὶ βρίσκουν τὴν ὀλοκλήρωσή τους.

Ὁ κανόνας εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ θαυμασιότερα κείμενα τῆς ὀρθόδοξης ἐκκλησιαστικῆς ποίησης καὶ θεολογίας. Ἐχει ἀπέραντο πλάτος καὶ ἀπροσμέτρητο βάθος. Εἶναι ἓνα ποιητικὸ κείμενο γεμάτο θεολογία καὶ ζωὴ. Τέτοια κείμενα ὑψηλῆς ἐξάρσεως καὶ θαυμαστῆς ἀνθρώπινης δημιουργίας σπάνια κάνουν τὴν ἐμφάνισή τους στὴν ἱστορικὴ πορεία τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ χαρακτήρας τοῦ κανόνα εἶναι σταυρο-αναστάσιμος καὶ συμβαδίζει μὲ τὸ νόημα τῆς ἡμέρας τοῦ Μ. Σαββάτου. Ὁ Χριστὸς μὲ τὸ θάνατο καὶ τὴν Ἀνάστασή του μᾶς λυτρώνει ἀπὸ τὴ φθορὰ καὶ ἀπὸ τὸ θάνατο καὶ μᾶς χαρίζει τὴ ζωὴ τῆς ἀγάπης. Ἡ κατάλυση τοῦ Ἄδη πραγματοποιεῖται μὲ τὸν ἐκούσιο θάνατο τοῦ Κυρίου, ὁ Ὅποιος «κατήλθε μέχρις Ἄδου ταμείων», γιὰ νὰ «πληρώσῃ τὰ πάντα» μὲ τὴ δόξα του.

Τὰ τροπάρια τοῦ κανόνα μᾶς ἀνακαλοῦν στὴ σκέψη τὴ νεκρώσιμη ἀκολουθία, ποὺ ἀφορᾷ ἓνα πεθαμένο Θεό, ὅπως τὸ ἀκόλουθο:

Κύριε, Θεέ μου ἐξόδιον ὕμνον καὶ ἐπιτάφιον ᾠδὴν σοι ἄσσομαι τῷ τῆ ταφῇ σου ζωῆς μοι τὰς εἰσόδους διανοίξαντι καὶ θανάτῳ θάνατον καὶ Ἄδην θανατώσαντι.

(Συνεχίζεται)

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 39 τοῦ ὑπ' ἀρ. 3 τεύχους.

Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἐκπαίδευση: ἡ ἱστορία, τὸ παρὸν καὶ οἱ προοπτικὲς*

Τοῦ κ. ΙΩΑΝΝΗ ΑΝΤ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

Ἡ μεταρρύθμιση Φειδᾶ ἔβγαλε στὴν πράξη τὴν ἐκκλ. ἐκπαίδευση ἀπὸ πολλὰ ἀδιέξοδα, σὲ τέτοιο μάλιστα βαθμὸ, ὥστε τὸ θεσμικὸ πλαίσιο νὰ μὴν ἔχει ἀπομακρυνθεῖ 20 χρόνια μετὰ ἀπὸ τοὺς ἀρχικούς του στόχους. Τὰ προβλήματα ὅμως δὲν ἔπαψαν νὰ ὑπάρχουν, ὅπως ἄλλωστε γίνεται σὲ κάθε ζωντανὸ ὄργανισμὸ. Τὸ 1979 μὲ σχετικὴ ὑπουργικὴ ἀπόφαση (010 1/872/A/2780/12.11.79) καὶ ὅπως αὐτὴ τροποποιήθηκε τὸν ἐπόμενον χρόνο (010 1/926/A/900α/7.5.80), συστάθηκε ὁμάδα ἐργασίας, μὲ σκοπὸ τὴν ἀναμόρφωση τῶν ἐκπαιδευτικῶν προγραμμάτων καὶ τὴν ἐκπόνηση ἀναλυτικοῦ προγράμματος γιὰ τὶς Ἐκκλ. Σχολές⁵⁸. Θὰ πρέπει νὰ σημειώσουμε ὅτι μόνον κατὰ τὴν περίοδο τῆς μεταρρύθμισης τοῦ 1971 ἔγινε κάποια προσπάθεια ἀνανέωσης τῶν προγραμμάτων καὶ παράλληλα ἀπόπειρα συγγραφῆς διδακτικῶν βοηθημάτων. Ἰδιαίτερα, μαθήματα ὅπως ἡ τελετουργικὴ διδασκονταν καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ διδάσκονται πλημμελῶς στοὺς μαθητὲς τῶν ἐκκλ. σχολείων. Πολὺ περισσότερο μαθήματα ποὺ ἔχουν ἀναφορὰ σὲ σύγχρονα προβλήματα, ὅπως οἱ αἰρέσεις καὶ οἱ παραθηρησκείες ἔχουν παραμεληθεῖ. Ἡ ὁμάδα ἐργασίας ὁλοκλήρωσε τὸ ἔργο της τὸ Νοέμβριο τοῦ 1981, ἀλλὰ τὰ πορίσματά της παρέμειναν στὰ συρτάρια τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας. Τὸν Ἰούνιο τοῦ 1982 ὁ τότε Ὑπουργὸς Παιδείας Ἑλ. Βερυβᾶκης, συγκρότησε ὁμάδα ἐργασίας μὲ σκοπὸ τὴ μελέτη καὶ ἐπίλυση τῶν προβλημάτων τῆς ἐκκλ. ἐκπαίδευσης⁵⁹. Στόχος τῆς νέας ὁμάδας ἐργασίας ἦταν ἡ ἐκ βᾶθρων ἀνανέωση τῆς ἐκκλ. ἐκπαίδευσης. Ἡ ὁμάδα ἐργασίας ὁλοκλήρωσε τὸ ἔργο της ἐπὶ τῆς α' ὑπουργίας Ἀπ. Κακλαμάνη. Τὰ πορίσματά της οὐδέποτε ἐφαρμόσθηκαν, γεγονός ποὺ ἀποδεικνύει ὅτι μία νέα μεταρρύθμιση ἔδειχνε νὰ εἶναι ἄκαιρη ἢ ὅτι δὲν ὑπῆρχε ἡ πολιτικὴ βούληση γιὰ ἀλλαγές. Παράλληλως μὲ σχετικὲς ἀποφάσεις ὀρίσθηκαν τὰ μαθήματα (ὑπ' ἀριθ. Γ 341/A/99 τοῦ Ὑπουργοῦ Παιδείας, ΦΕΚ 40/1.2.1982, τεύχ. Β'), ἐνῶ μὲ τὸ Ν. 1286/1982 (ΦΕΚ 119/30.9.1982) δόθηκε τὸ δικαίωμα στοὺς πτυχιούχους τῶν Ἀνωτέρων Ἐκκλ. Σχολῶν νὰ κατατάσσονται σὲ Πανεπιστημιακὲς Σχολές. Καὶ νέα ὁμάδα ἐργασίας συστάθηκε τὸ 1986, β' ὑπουργία Ἀπ. Κακλαμάνη, ἐνῶ τὴν ἴδια τακτικὴ ἀκολούθησε καὶ ὁ διάδοχός του, ὁ μακαρίτης Ἀντ. Τρίτσης.

Στόχος τῶν τελευταίων ὁμάδων, δὲν ἦταν πλέον ἡ ἐκ βᾶθρων ἀνανέωση τῆς ἐκκλ. ἐκπαίδευσης, ἀλλὰ ἡ ἀναζήτηση λύσεων καὶ προτάσεων ποὺ θὰ διευκόλυναν τὸ ὑπάρχον σύστημα. Ἡ ἴδια διάθεση ὑπῆρχε καὶ τὸ 1991, ὅταν ἐπὶ ὑπουργίας τοῦ Γεωργ. Σουφλιᾶ, προετοιμάσθηκε σχετικὸ σχέδιο νόμου τὸ ὁποῖο ὅμως δὲν κατατέθηκε ποτὲ (ἡ σχετικὴ ὁμάδα ἐργασίας ὁλοκλήρωσε τὸ ἔργο της στὶς 3 Ἰουλίου τοῦ 1992). Τὸ 1994 καὶ μετὰ τὴν ἀποχὴ τῶν μαθητῶν τῶν Ἐκκλ. Λυκείων ὁ τότε ὑπουργὸς Δημ. Φατούρος συνέστησε νέα ἐπιτροπὴ, ἡ ὁποία προετοίμασε καὶ σχετικὸ σχέδιο νόμου, τὸ ὁποῖο παραδόθηκε στὸν Γεώργ. Παπανδρέου ἀπὸ τὸν προκάτοχό του. Τὸ θέμα ἔχει τεθεῖ καὶ πάλι σήμερα στὰ πλαίσια τῶν ἐθιμοτυπικῶν ἐπισκέψεων ἀνάμεσα στὸν Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ καὶ τὸν νέο ὑπουργὸ Γεω. Ἀρσένη. Ἀπὸ τὸ 1982 μέχρι καὶ σήμερα, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, γνωρίζει τόσο ἐμέσως ὅσο καὶ ἀμέσως τὰ ἀποτελέσματα καὶ τὶς προτάσεις τῶν ὁμάδων ἐργασίας καὶ ἐπιτροπῶν γιὰ τὴν ἐκκλ. ἐκπαίδευση, ἀφοῦ πρόεδρος ὄλων τῶν ὁμάδων καὶ τῶν ἐπιτροπῶν ὑπῆρξε καὶ εἶναι ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Θηβῶν καὶ Λεβαδείας κ. Ἰερώνυμος καὶ τὰ πορίσματα ἔχουν ὑποβληθεῖ πρὸς κρίση στὴν Ἱερὰ Σύνοδο, χωρὶς ὅμως αὐτὴ νὰ ἔχει ἀπαιτήσει ἀπὸ τὸ ΥΠ.Ε.Π.Θ. τὴν ἐφαρμογὴ τους.

Μέχρι καὶ ἐδῶ ἐπιχειρήσαμε τὴν ἀντικειμενικὴ παρουσίαση τῆς ἱστορικῆς ἐξέλιξης τῆς ἐκκλ. ἐκπαίδευσης. Μποροῦμε μὲ βεβαιότητα νὰ παρατηρήσουμε ὅτι ἡ εἰκόνα τῆς ἐκκλ. ἐκπαίδευσης χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἐκδηλὰ σημάδια παρακμῆς καὶ πολλὲς φορὲς ἐγκατάλειψης. Τὰ ἐκκλ. μαθήματα ἔχουν συμπίεσθεῖ σὲ ὑπερβολικὰ μεγάλο βαθμὸ, τόσο ὥστε τὰ Ἐκκλ. Λύκεια νὰ κινδυνεύουν νὰ χάσουν μέσα ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ λειτουργία τους τὸν πραγματικὸ τους στόχο, ποὺ εἶναι ἡ κατάρτιση τῶν ὑποψηφίων κληρικῶν. Μέχρι σήμερα ἔγιναν καὶ πολλὲς συζητήσεις καὶ πολλὲς ἀποφάσεις πάρθηκαν, ἡ ἐπιτυχία ὅμως τῶν ὁποίων μέτρων ὑπῆρξε ἀπόλυτη συνάρτηση τῆς ἐπιθυμίας τῶν πολιτικῶν κυρίως ἀρχῶν ἀλλὰ καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν, νὰ ἐφαρμόσουν τὶς ὅποιες ἀποφάσεις καὶ κυρίως νὰ διαθέσουν τὰ ἀπαιτούμενα οικονομικὰ κονδύλια. Σήμερα λειτουργοῦν καὶ τὰ 14 Ἐκκλ. Λύκεια, 9 Ἐκκλ. Γυμνάσια (Γυμνάσια καὶ Μέσα Ἐκκλ. Φροντιστήρια) καὶ ἡ Ἀθωνιάδα Ἐκκλ. Ἀκαδημία.

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 47 τοῦ ὑπ' ἀρ. 3 τεύχους.

Οί Ἀνώτερες Ἐκκλ. Σχολές εἶναι πλέον τέσσερις: τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Θεσσαλονίκης, τοῦ Ἡρακλείου καὶ τῆς Βελῶν, ἡ τελευταία ὅμως ἔχει ἀναστείλει τὴ λειτουργία της. Διοικητικὰ ἡ ἐκκλ. ἐκπαίδευση ὑπάγεται στὴν ὁμώνυμη Διεύθυνση τοῦ ΥΠ.Ε.Π.Θ. καὶ πρόεδρος τοῦ ἐποπτικοῦ συμβουλίου εἶναι ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Θηβῶν καὶ Λεβαδείας κ. Ἰερώνυμος, ἀναπληρούμενος ἀπὸ τὸν Θεοφιλέστατο Ἐπίσκοπο Διαυλείας κ. Δαμασκηνό.

Οἱ προοπτικὲς τῆς Ἐκκλ. Ἐκπαίδευσης – Μία ἄλλη πρόταση

Τὸ ζήτημα τῆς ἐκκλ. ἐκπαίδευσης δὲν ἐξαντλεῖται στὸ πεδίο τῆς παρουσίας τῆς ἱστορικῆς του πορείας. Τὸ θέμα εἶναι μεγάλο, πολυσύνθετο καὶ σημαντικό γιὰ ὅλες τὶς πλευρές, θὰ μπορούσαμε μάλιστα νὰ ποῦμε ὅτι πολλὲς φορὲς ὑπῆρξε ἀκανθῶδες, ἀφοῦ ἔχει ἀναφορὰ στὴν παιδεία, ἡ ὁποία συνεχῶς ἐξελίσσεται. Εἶναι γεγονός ὅτι ὅταν ἡ παιδεία δὲν ἔχει ὄραμα, χάνει κάθε τῆς νόημα καὶ δυστυχῶς γιὰ ἐμᾶς, ἡ ἐκκλ. ἐκπαίδευση δείχνει νὰ ἔχει πρόβλημα. Γι' αὐτό, τὸ ζήτημα τῆς ἀνανέωσής της ἔχει τεθεῖ ἀπὸ διάφορες πλευρές, χωρὶς ὅμως αὐτὸ νὰ σημαίνει ὅτι οἱ προτάσεις ποὺ γίνονται ἔχουν στὴν πραγματικότητα ἀνανεωτικὸ πνεῦμα καὶ ρεαλιστικὸ χαρακτήρα⁶⁰. Ἐνδεικτικὰ μπορούμε νὰ ἀναφέρουμε τὶς θέσεις γιὰ τὸ θέμα, τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Δημητριάδος κ. Χριστοδούλου, ὁ ὁποῖος ἐκφράζοντας τὴν ἀνησυχία του γιὰ τὴν ἐκκλ. ἐκπαίδευση, προτείνει τὴν ἐπιστροφή της στὸ πρὸ τοῦ 1974 καθεστῶς, τὸν ἀποκλεισμό ἀπὸ αὐτὴν τῶν μὴ ἐνδιαφερομένων νὰ ἱερωθοῦν, τὴ δημιουργία Ἀνωτέρων Ἐκκλ. Σχολῶν γιὰ τὴν περαιτέρω θεολογικὴ παιδεία τοῦ κλήρου, τὴν κατάρτιση τοῦ ἰσχύοντος καθεστώτος γιὰ τὸ προσωπικὸ τῶν Ἐκκλ. Σχολῶν, τὴ συμμετοχὴ τῆς Ἐκκλησίας στὴ διάταξη τῶν προγραμμάτων καὶ τέλος τὴν ἀπεμπόληση ἀπὸ τοὺς μαθητὲς τοῦ κοσμικοῦ φρονήματος καὶ τὴ διαβίωσή τους σὲ οἰκοτροφεία (κάτω ἀπὸ αὐστηρὲς προϋποθέσεις)⁶¹. Σὲ πολλὰ ἀπὸ τὶς παραπάνω προτάσεις ἔχουμε ἤδη τοποθετηθεῖ μὲ θετικὸ ἢ ἀρνητικὸ τρόπο, χωρὶς ὅμως αὐτὸ νὰ σημαίνει ὅτι ἀρνούμαστε τὴ φιλοσοφία ἢ τὸν προβληματισμὸ ποὺ κάθε πρόταση εἰσάγει συνολικά. Τὸ δικό μας κριτήριό εἶναι ὁ ρεαλισμὸς καὶ οἱ ἀνάγκες τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος ὅπως διαμορφώνονται στὴν ἀρχὴ ἑνὸς νέου αἰῶνα.

Ἔτσι ἕνα ἀπὸ τὰ αἰτήματα ποὺ κατὰ καιροῦς διατυπώνονται στὰ πλαίσια τοῦ ζητήματος τῆς ἐκκλ. ἐκπαίδευσης καὶ ποὺ ἀκούγεται συχνά, εἶναι ἡ δημιουργία Ἐκκλ. Ἀκαδημιῶν⁶² ἢ καὶ ἄλλων Ἀνωτέρων Ἐκκλ. Σχολῶν, μὲ στόχο τὴν καλύτερη

θεολογικὴ κατάρτιση τοῦ κλήρου. Τὸ αἶτημα ὅμως αὐτὸ δὲν ἀνταποκρίνεται στὶς πραγματικὲς ἀνάγκες τῆς ἐποχῆς μας. Τὸ ζήτημα τῆς θεολογικῆς παιδείας τοῦ κλήρου ἀντιμετωπίσθηκε μὲ καίριο τρόπο ἀπὸ τὴ Μεταρρύθμιση Φειδᾶ, ἡ ὁποία, ὅπως ἤδη ἀναφέραμε, ὄχι ἀπλᾶ διευκολύνει τοὺς κληρικούς νὰ σπουδάσουν Θεολογία ἀλλὰ τοὺς προκαλεῖ νὰ τὸ πράξουν. Ἀσφαλῶς πρέπει νὰ βρεθοῦν λύσεις γιὰ τὴν ὑπέρβαση τῶν προβλημάτων ποὺ παρουσιάσθηκαν μὲ τὴ λειτουργία τοῦ ὑπάρχοντος συστήματος, καὶ ὄχι γιὰ τὴν ὑπέρβαση τοῦ ἴδιου τοῦ συστήματος ποὺ μέχρι τώρα ἔχει ἀποδώσει καρπούς. Ἄλλωστε θὰ ἦταν σφάλμα νὰ μὴ μπορούμε νὰ δοῦμε τὶς τεράστιες ἀδυναμίες (λειτουργικὲς καὶ ἐκπαιδευτικὲς) ποὺ παρουσιάζουν οἱ ὑπάρχουσες Ἀνώτερες Ἐκκλ. Σχολές, τῶν ὁποίων τὰ προβλήματα ἀπαιτοῦν ἄμεση λύση. Ἡ δημιουργία καὶ νέων Ἀνωτέρων Ἐκκλ. Σχολῶν θὰ εἶχε ἀρνητικὲς συνέπειες συνολικά στὶς θεολογικὲς σπουδὲς καὶ θὰ δημιουργοῦσε περισσότερα προβλήματα ἀπὸ ὅσα θὰ ἔλυνε. Ἡ Μεταρρύθμιση Φειδᾶ εἰσήγαγε στὶς Θεολογικὲς Σχολές πρόσωπα τὰ ὁποία ἔχουν ἤδη ἐνδυθεῖ τὸ σχῆμα τοῦ κλήρου. Ἀντίθετα στὶς Ἀνώτερες Ἐκκλ. Σχολές φοιτοῦν νέοι ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἡ Ἐκκλησία ἔχει μόνον τὴν προσδοκία ὅτι θὰ γίνουν κληρικοί. Ἡ κάθετη αὔξηση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀποφοίτων τῶν Ἀνωτέρων Ἐκκλ. Σχολῶν θὰ ἔχει ὡς μοναδικὸ ἀποτέλεσμα τὴν τρομακτικὴ αὔξηση τῶν λαϊκῶν οἱ ὁποῖοι θὰ πίεζαν στὴ συνέχεια γιὰ τὴν εἰσαγωγή τους στὶς Θεολογικὲς Σχολές τοῦ Πανεπιστημίου. Καὶ ἕνα ἐρώτημα ποὺ ὀφείλει νὰ θέσει ὁ κάθε ἀντικειμενικὸς παρατηρητὴς εἶναι: πόσοι ἀπὸ τοὺς ἀποφοίτους τῶν Ἀνωτέρων Ἐκκλ. Σχολῶν ἔχουν μέχρι σήμερα ἐνδυθεῖ τὸ σχῆμα τοῦ κλήρου; Φοβᾶμαι ὅτι μὴ στατιστικὴ ἔρευνα θὰ εἶχε μᾶλλον ἀπογοητευτικὰ ἀποτελέσματα.

(Συνεχίζεται)

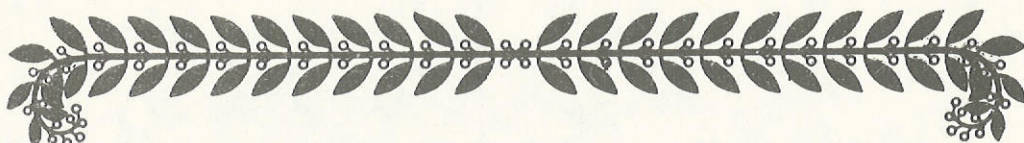
58. Σὲ αὐτὸ τὸ σημεῖο θὰ ἤθελα νὰ εὐχαριστήσω τὸν κ. Σοφοκλῆ Γ. Δημητράκοπουλο, τόσο γιατί ἔθεσε στὴ διάθεσή μου πολὺτιμα στοιχεῖα γιὰ τὴν ἐκκλ. ἐκπαίδευση καὶ ἰδιαίτερα γιὰ τὴν τελευταία περίοδο (μετὰ τὸ 1979), ὅσο καὶ ἐπειδὴ μοῦ παραχώρησε ἀδημοσίευτη σχετικὴ εἰσήγησή του στὴν Ὁρθόδοξη Ἀκαδημία Κρήτης, τὸ Νοέμβριο τοῦ 1992.

59. ΡΕΠ 3 (1984), σ. 390.

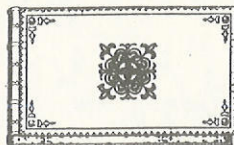
60. Α. ΦΥΤΡΑΚΗ, Ἡ εὐρύτερα ἀναδιάρθρωσις τῆς Ἐκκλησιαστικῆς μας Παιδείας ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη, ΡΕΠ 3 (1984), σ. 11 κ. ἐξ. Κ. ΦΡΑΓΚΟΥ, Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἐκπαίδευση. Σκέψεις γιὰ ἀνανέωση, ΡΕΠ 3 (1984), σ. 85 κ. ἐξ.

61. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ (Μητροπ. Δημητριάδος), Προτάσεις γιὰ τὴν ἀναβάθμιση τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως, ΡΕΠ 4 (1988), σ. 205-210.

62. Α. ΦΥΤΡΑΚΗ, Ἐκκλ. Παιδεία, σ. 38-42.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Μητροπολίτου Δημητριάδος Χριστοδούλου

ΕΥΓΟΝΙΚΗ, ΗΘΙΚΟΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Δεν είναι υπερβολή να πούμε ότι ο Σεβ. Δημητριάδος κ. Χριστόδουλος είναι από τους 'Ιεράρχες εκείνους που δεν αφήνει — χρόνια τώρα — κανένα αναφεύμενο πρόβλημα — κοινωνικό, ήθικό, εκκλησιαστικό, πνευματικό, πολιτιστικό, ακόμα και πολιτικό — δίχως την πρέπουσα απάντηση.

Βρίσκεται πάντοτε μέσα στην επικαιρότητα και καθέναν αναγνωστή, καλής πρόθεσης, μπορεί να βρει στα γραπτά, στα κηρύγματα, στις συνεντεύξεις και στις όμιλίες του τις σωστές θέσεις και απόψεις της 'Εκκλησίας, έτσι όπως αυτές πηγάζουν από το Εύαγγέλιο, την Παράδοση και την Πατερική σοφία.

Μόνο για τα ειδικά ιατροφιλοσοφικά και ιατροηθικά καυτά καθημερινά θέματα που τελευταία προκύπτουν ολοένα περισσότερο, έχει κάνει πάνω από είκοσι διαλέξεις και εκδόσει ισάριθμα φυλλάδια, προσιτά στον καθένα, ώστε να ενημερωθεί έγκαιρα, έγκυρα και με σαφήνεια. 'Ενώ τα βιβλία, οι μελέτες, οι μονογραφίες και οι έρευνες, σ' όλο το φάσμα του ανθρώπινου έπιστητού και του ενδιαφέροντος, φτάνουν τα διακόσια περίπου.

'Ενα κολοσσός δηλαδή εργασίας και μόχθου πνευματικού, που φανερώνουν αγρύπνια, πόνο και εύαισθησία για τον άνθρωπο, γνώσεις άπεραντες, αλλά και έγρηγορη για πληροφόρηση πάνω στο καθημερινό γίνεσθαι της ελληνικής και της παγκόσμιας πραγματικότητας.

Πάνω σ' αυτή τη λογική ανάγκη και την υπεράσπιση ένθεμερότητας, είναι και το τελευταίο του βιβλίο: «Εύγονική, ήθικοί προβληματισμοί και προοπτικές». Πρόκειται για πόνημα έκτεταμένο, το οποίο με τρόπο σαφή, εκκλησιολογικό, ρωμαλέο, έπιστημονικά τεκμηριωμένο και κυρίως εύληπτο, δίνει απαντήσεις στα τεράστια ήθικά — και όχι μόνο — διλήμματα που προκύπτουν από τις εφαρμογές της Εύγονικής. Και άνοίγουν τους σωστούς δρόμους κατανόησης, ιδιαίτερα του ζητήματος κλωνοποίησης που έχει προκαλέσει τόσο θόρυβο στο χώρο της Γενετικής Βιολογίας.

'Όσο πέρα από τις αναλύσεις, τις θέσεις και τις εκκλησιαστικές τοποθετήσεις, ο Σεβασμώτατος, με προφητική διάθεση, προειδοποιεί, και έχει δίκιο: «Οί σημερινοί έπιστήμονες βαδίζουν με δρασκειές. Και όσα γίνονται βιαστικά και άνεξέλεγκτα θα οδηγήσουν άσφαλώς στο να σκοντάψη όχι μόνο ό άνθρωπος, αλλά και ή ανθρωπότητα».

'Αρχμ. Χρυσόστομου Ρουμελιώτη

Προηγούμενου της 'Ιεράς Μονής Πετράκη

ΚΛΗΡΙΚΟΙ ΚΑΙ ΜΟΝΑΧΟΙ ΜΕ ΙΑΤΡΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ

Καμία έπιστήμη, καμία επαγγελματική άσκηση, καμία πρακτική εφαρμογή ή συμπαράσταση στις παντοδαπές ανάγκες του ανθρώπου δεν άρνήθηκαν οι κληρικοί και μοναχοί της καθ' ήμάς 'Ανατολής, διαμέσου των αιώνων, παράλληλα ή και ταυτόχρονα με τη λειτουργική και πνευματική τους διακονία.

'Από τους πρώτους κίολας αιώνας της Χριστιανουσίνης,

όπως άναφέρει λεπτομερώς ό συγγραφέας του ειδικού αυτού έντύπου, ήταν παρόντες στον ανθρώπινο πόνο, στις ιατρικές θεραπευτικές άγωγές, στη φαρμακευτική και στην προληπτική των άσθενειών, πλήθος από ειδικευμένοι κληρικοί, μοναχοί, θεολόγοι πατέρες της 'Εκκλησίας και μορφές του Γένους.

'Ιερωμένοι ήσαν ταυτόχρονα και ιατροί, φαρμακοποιοί, θεραπευτές, ψυχίατροι, σύμβουλοι, που έκαναν σωστές διαγνώσεις, έδιναν κατάλληλα φάρμακα και άνακούφιζαν την άρρώστια ή και θεράπευαν παιδιά, γυναίκες, άνδρες, γέροντες με τρόπο άποτελεσματικό και τελεσίδικο.

'Όλο αυτό το εύλογημένο ύλικό παρουσιάζεται διαγραμματικά με τη σχετική βιβλιογραφία από τον κληρικό συγγραφέα και καταφαίνεται όλη ή άμέριστη στοργή και άγάπη της 'Εκκλησίας προς τον άνθρωπο.

Βέβαια ό π. Χρυσόστομος έχει κι άλλη συγγραφική πείρα. Να θυμηθώ έδώ τα πονήματά του: «Πληροφορία περί της λεγομένης Μακεδονικής 'Εκκλησίας», «Η προσφορά του 'Ορθόδοξου Μοναχισμού», «Βιβλιογραφικών Εύρετήριων πραγματειών του περιόδ. 'Εκκλησία» και άλλα.

'Όστόσο το «Κληρικοί και Μοναχοί με Ιατρική Παιδεία» άποτελεί τη βάση μιάς σπουδαίας έρευνας που μπορεί να άποτελέσει κάποτε και όγκώδες έγχειρίδιο όχι μόνο ιστορίας, αλλά και θεραπευτικής.

'Αθανασίου Γ. Μελισσάρη

ΠΑΪΣΙΟΣ, ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ ΑΝΘΟΣ ΕΥΟΣΜΟΝ

'Η ζωή και ή πνευματική δράση του άγιορείτη Γέροντα Παΐσιου ήταν μία πρόκληση για όσους τον γνώρισαν. 'Η όποία πρόκληση μεγάλωσε όταν κοιμήθηκε και έγινε πρόσκληση χρέους για να βιογραφηθεί από συγγραφείς — γνωστούς και άγνωστους.

Την πρόσκληση — πρόκληση άποδέχτηκε άνάμεσα σ' αυτούς και ό 'Αθανάσιος Μελισσάρης. Και έτσι, διαμέσου των εκδόσεων «ΕΠΕΚΤΑΣΗ» έχουμε στα χέρια μας ακόμα μία έκδοχή της πολυσήμαντης αυτής προσωπικότητας, του Γέροντα Παΐσιου.

Πρόκειται όμως για έκδοχή έντιμότητας, άντικειμενικότητας και αύστηρά ιστορικής τοποθέτησης, που σφραγίζεται με πλούσιες σημειώσεις καθώς και βιβλιογραφία.

Αυτή μάλιστα ή ιστορική άποψη — έρευνα, κεκαθαρμένη από συναισθηματικές υπερβολές και εξάρσεις, ήταν άναγκαία. 'Επειδή ή βιοτή του Γέροντα ήταν ένα πραγματικό γεγονός που είχε σχέση με την άλήθεια της καθημερινής προσφοράς, άγάπης και επικοινωνίας. 'Η όποία καταγράφεται κυρίως στα βιβλία που ό ίδιος έγραψε.

'Άλλωστε και ό συγγραφέας, έμπειρος θεολόγος — ποιμαντοψυχολόγος, ύποστηρίζει ότι το πλαίσιο στο όποίο κινήθηκε είναι «ή εύσύνοπτη σκιαγράφηση, σε άδρες γραμμές, της προσωπικότητας...» του Γέροντα, τοποθετημένη όμως σε έπιστημονικά βάθρα που καθιστούν την προσφορά αυτή όχι μόνο έγκυρη και άντικειμενική, αλλά και ως έκδοτικό γεγονός, μέγα και σπουδαίο.

Φς

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Τὰ σχόλια δικά σας!...

Τὴν ἑορτὴ τοῦ Ἱεροῦ Φωτίου, κατὰ τὴν κοινὴ Συνεδρία τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας μας μὲ τοὺς καθηγητὲς τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης μὲ κύριο θέμα τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν πληροφορηθήκαμε —μεταξὺ ἄλλων— τὴν ἐπερώτηση βουλευτοῦ στὸν Ὑφυπουργὸ Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων γιὰ τὴν μείωση τῶν ὡρῶν διδασκαλίας τῶν Θρησκευτικῶν. Τόσο τὴν ἐπερώτηση ὅσο καὶ τὴν ἀπάντηση δημοσιεύουμε εὐθὺς ἀμέσως:

«Ὅπως προκύπτει ἀπὸ τοὺς σχετικοὺς πίνακες ποὺ ἔδωσε στὴ δημοσιότητα τὸ Ὑπουργεῖο Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων στίς 29-11-97 προγραμματίζεται περικοπὴ τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν κατὰ μίαν ὥραν στὴν Β' Λυκείου. Ἀποτελεῖ πρώτιστη ὑποχρέωση τῆς Πολιτείας ἢ πνευματικὴ τροφοδότηση τῆς νεολαίας μας μὲ τὰ νάματα τῆς Ἑλληνορθόδοξης παράδοσής μας, ἢ ὅποια διασφαλίζει τὴν πολιτιστικὴν μας κληρονομίαν καὶ τὴν ἐθνικὴν μας ταυτότητα. Τοῦτο καθίσταται ἔντονα ἐπιτακτικὸ καὶ ἀναγκαῖο, δεδομένης ἀφενδὸς μὲν τῆς δραστηριοποίησης τῶν νέων μας στὰ πλαίσια τῆς Ἑνωμένης Εὐρώπης, ἀφετέρου δὲ τῆς ἐπικίνδυνης γι' αὐτοὺς διάδοσης τῶν παραθρησκευτικῶν φαινομένων καὶ τῶν αἰρέσεων καὶ στὸν ἐλλαδικὸ χῶρο.

»Εἶναι τελείως ἀντιφατικὸ ὅμως ἀπὸ τὴ μίαν νὰ ὑμολογοῦμε τὴν δυναμικὴ τῆς Ὁρθόδοξης Θεολογικῆς διδασκαλίας εἴτε σὲ ἐκθέσεις Εἰκόνων (Μουσεῖο Μπενάκη, Μητροπολιτικὸ Μουσεῖο Νέας Ὑόρκης, «Θησαυροὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους» - Θεσσαλονίκη εἴτε ἐνώπιον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου - ἐπίσημη ἐπίσκεψη στὴ Θεσσαλονίκη κ.ἄ.) καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη νὰ υποβαθμίζουμε αὐτὴ τὴ δυναμικὴ στὰ προγράμματα μαθημάτων τοῦ Λυκείου μὲ περικοπὲς ὡρῶν διδασκαλίας στὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν.

»Ἡ περικοπὴ τοῦ μαθήματος στερεῖ ἀπὸ τοὺς μαθητὲς διδακτέα ὕλη ποὺ ἐγγίζει καὶ ἀναλύει σοβαρὰ ὑπαρξιακὰ προβλήματα, δηλαδὴ τῆς Ὁρθόδοξης Θεολογίας.

»Ἡ περικοπὴ ὑποβαθμίζει τὴ θέση τῆς Θεολόγων.

»Ἡ περικοπὴ θὰ προκαλέσει δυσάρεστα συναισθήματα στὸν ἀπόδημο Ἑλληνισμό, ὁ ὁποῖος στηρίζεται στὴν ὀρθόδοξη Θεολογία.

»Ἡ περικοπὴ ἔμμεσα θὰ ἀποδυναμώνει τὴν προσπάθεια τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου γι' ἀνοιγμα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης.

»Ἡ περικοπὴ θὰ προκαλέσει ἔνταση στίς σχέσεις κυβέρνησης - Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

ΕΡΩΤΑΤΑΙ ὁ ἀρμόδιος Ὑπουργός:

1) Γιὰ ὅλους τοὺς ἀνωτέρω σοβαροὺς λόγους θὰ ἀπορρίψει τὴν πρόταση περικοπῆς τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν κατὰ μίαν ὥραν στὴ Β' Λυκείου;

2) Θὰ ἐνισχύσει τὴν πνευματικὴν τροφοδότηση τῆς νεολαίας μὲ τὰ νάματα τῆς Ἑλληνορθόδοξης παράδοσης, ὥστε νὰ ἀντιστέκεται ἐπιτυχῶς στίς πάσης φύσεως ἐπιθέσεις ποὺ δέχεται;».

* * *

«Ἀπαντώντας στὴν ἐρώτηση ὑπ' ἀριθ. 3581/30-12-97 τοῦ βουλευτῆ ποὺ ἀφορᾷ τὴ μείωση τῶν ὡρῶν διδασκαλίας τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν κατὰ μίαν ὥραν στὴ Β' Τάξη Λυκείου ἀπὸ τὸ ἐπόμενο σχολικὸ ἔτος, σὰς γνωρίζουμε τὰ ἀκόλουθα:

»Κανεὶς δὲν ἀμφισβητεῖ τὴ σημασία, τὴν ἀξία καὶ τὴν προσφορὰ τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν. Ὡστόσο ἡ περικοπὴ ὡρῶν διδασκαλίας δὲν ἐγίνε μόνον στὰ Θρησκευτικὰ ἀλλὰ καὶ σὲ ἄλλα μαθήματα (Ἀρχαία Ἑλληνικά, Λατινικά). Τοῦτο ἦταν ἐπιβεβλημένο διότι εἰσῆχθησαν ἀρκετὰ νέα μαθήματα ἐπιλογῆς σ' ὅλες τὶς τάξεις τοῦ Λυκείου καὶ σὲ ὅλους τοὺς τύπους τῶν σχολείων ποὺ στὸ ἐξῆς θὰ ἀποτελοῦν τὸ Ἐνιαῖο Λύκειο.

»Τὰ νέα μαθήματα ἀποβλέπουν στὴν παροχὴ σφαιρικῆς μορφώσεως καὶ γενικῆς παιδείας γι' αὐτὸ ἔχει καταστῆ ἀναγκαῖα ἢ εἰσαγωγὴ τους ἀπὸ τὶς νέες οἰκονομικὲς καὶ πολιτισμικὲς ἀλλαγές ποὺ συμβαίνουν στὴν κοινωνία, ὥστε οἱ σημερινοὶ μαθητὲς καὶ αὐριανοὶ πολῖτες νὰ μποροῦν νὰ ἀνταποκρίνονται στίς νέες κοινωνικὲς προκλήσεις καὶ ἀπαιτήσεις».

—Σ.Σ. Τὰ σχόλια δικά σας!...

Μ. Μελ.